

Hallituksen esitys Eduskunnalle Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamista koskevan yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä sekä laiksi rikoslain 1 luvun 13 §:n sekä 29 luvun 5 ja 9 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi Brysselissä 26 päivänä heinäkuuta 1995 Euroopan unionista tehdyn sopimuksen K.3 artiklan perusteella tehdyn yleissopimuksen Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamisesta sekä antaisi suostumuksensa siihen, että Suomi antaa julistuksen, jolla yleissopimuksen sallimin tavoin rajoitetaan toisessa jäsenvaltiossa annetun lainvoimaisen tuomion vaikutusta Suomessa uuden oikeudenkäynnin esteenä.

Yleissopimus velvoittaa Euroopan unionin jäsenvaltiot säätämään rangaistaviksi Euroopan yhteisöjen taloudellisiin etuihin kohdistuvat petokset. Yleissopimus sisältää myös säännöksiä petoksista säädetävistä seuraamuksista, yritysjohtajien rikosoikeudellisesta vastuusta, rikosoikeuden soveltamisalasta sekä jäsenvaltioiden välisestä yhteistyöstä. Lisäksi yleissopimukseen liittyvät jäsenvaltiot sitoutuvat tunnustamaan Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen toimivallan ratkaista jäsenvaltioiden välisiä yleissopimuksen soveltamista tai tulkintaa koskevia riitoja sekä jäsenvaltioiden ja komission välisiä erimielisyyksiä eräiden sopimusmääräysten soveltamisesta.

Yleissopimus tulee voimaan sopimuksessa määrättyä ajankohtana sen jälkeen kun kaikki jäsenvaltiot ovat toimittaneet Euroopan unionin neuvoston pääsihteerille ilmoituksen yleissopimuksen valtionsäisen hyväksymismenettelyn loppuun saattamisesta.

Yleissopimuksen edellyttämät muutokset ehdotetaan tehtäviksi rikoslain 1 ja 29 lukuun.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi ulkomaisen tuomion vaikutusta koskevaa rikos-

lain säännöstä siten, että toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa annettu lainvoimainen tuomio estäisi saman asian käsittelyn suomalaisessa tuomioistuimessa riippumatta siitä, onko tuomio annettu rikoksentekevaltiossa vai ei. Lisäksi valtakunnansyyttäjän oikeutta määrätä syyte nostettavaksi edellä tarkoitusta säännöksestä riippumatta ehdotetaan rajoitettavaksi nykyisestä siten, että syytemääräyksen antaminen edellyttäisi, että ulkomainen tuomio ei ole perustunut rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevaan pyyntöön, johon Suomen viranomaiset ovat suostuneet. Valtakunnansyyttäjää ei myöskään saisi toisin kuin nykyisin määrätä syytettä nostettavaksi teosta, joka on tehty osittain tuomion antaneen Euroopan unionin jäsenvaltion alueella.

Avustuspetosta koskevaa rikoslain säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että avustuspetoksen tekotapana nykyisten tekomuotojen ohella mainittaisiin avustuksen saantiin vaikuttavan tiedon salaaminen avustusta haettaessa. Lisäksi vero- ja avustusrikkoksia koskevaa määritelmäsäännöstä ehdotetaan täydennettäväksi siten, että verolla tarkoitettaisiin voimassa olevassa säännöksessä määriteltyjen maksujen lisäksi Euroopan yhteisöille tilitettäviä maksuja ja avustuksella Euroopan yhteisöjen myöntämiä avustuksia.

Yleissopimuksen voimaansaattamislaki on tarkoitettu tulemaan voimaan samana ajankohtana kuin yleissopimus. Lain voimaantuloajankohdasta säädetäisiin asetuksella. Rikoslain muutos ehdotetaan tulevaksi voimaan heti sen jälkeen kun laki on hyväksytty ja vahvistettu.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
YLEISPERUSTELUT	4
1. Johdanto	4
2. Yleistä	4
2.1. Kehitys ennen Euroopan unionista tehdyn sopimuksen voimaantuloa	4
Delmas-Marty-raportti	5
2.2. Kehitys unionisopimuksen voimaantulon jälkeen	5
3. Yhteisöpetossopimuksen tavoitteet ja keskeinen sisältö	6
3.1. Yhteisöpetossopimuksen tavoitteet	6
3.2. Yhteisöpetossopimuksen keskeinen sisältö	6
4. Yhteisöpetossopimuksen suhde Suomen lainsäädäntöön	7
4.1. Yhteisöpetoksen määritelmä (1 artikla)	7
4.1.1. Rinnastamisperiaate	7
4.1.2. Rikoslain 29 luvun avustuksen ja veron määritelmä	8
4.1.3. Avustus- ja verorikosten tekotavoista	9
Avustusrikosten tekotavoista	9
Veropetoksen tekotavoista	11
4.2. Seuraamukset (2 artikla)	12
4.3. Yritysjohdajien rikosoikeudellinen vastuu (3 artikla)	13
4.4. Toimivaltaa koskevat määräykset (4 artikla)	14
4.5. Rikoksen johdosta tapahtuva luovuttaminen ja syyttäminen (5 artikla)	15
4.6. Yhteistyö (6 artikla)	17
4.7. Ne bis in idem (7 artikla)	17
4.8. Yhteisön tuomioistuin (8 artikla)	20
4.9. Yhteisöpetossopimuksen muut määräykset	20
5. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset	20
6. Esityksen valmistelu	20
7. Riippuvuus muista esityksistä ja kansainvälisistä sopimuksista	21
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	22
1. Lakiehdotusten perustelut	22
1.1. Laki Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamista koskevan yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä	22
1.2. Rikoslaki	22
1 luvun 13 §. Ulkomainen tuomio	22
29 luvun 5 §. Avustuspetos	23
29 luvun 9 §. Määritelmät	24
Veron määritelmä	24
Avustuksen määritelmä	24
2. Voimaantulo	25

3. Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus	25
4. Säättämisjärjestys	26
LAKIEHDOTUKSET	27
1. Laki Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamista koskevan yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä	27
2. Laki rikoslain 1 luvun 13 §:n sekä 29 luvun 5 ja 9 §:n muuttamisesta	27
SOPIMUSTEKSTI	32

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Esitys sisältää ehdotukset Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamisesta tehdyn yleissopimuksen voimaan saattamiseksi sekä sopimuksen edellyttämiksi muutoksiksi Suomen lainsäädäntöön.

Esityksessä ehdotetaan ulkomaisen tuomion vaikutusta koskevan rikoslain (39/1889) 1 luvun 13 §:n muuttamista. Ensinnäkin pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että Suomessa ei saisi nostaa syytettä teosta, josta jo toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa on annettu lainvoimainen tuomio. Voimassa olevasta säännöksestä poiketen estevaikutus olisi toisessa jäsenvaltiossa annetulla lainvoimaisella tuomiolla riippumatta siitä, onko tuomio annettu rikoksenteo- ja rikosvaltiotilassa vai ei. Toiseksi pykälän 2 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi lisäys, jonka mukaan valtakunnansyyttäjän oikeus määrätä syyte nostettavaksi 1 momentin pääsäännöstä riippumatta edellyttäisi, että ulkomainen tuomio ei ole perustunut pyyntöön rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta, johon Suomen viranomaiset ovat suostuneet. Kolmanneksi 2 momentin 4 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että valtakunnansyyttäjä ei saisi määrätä syytettä nostettavaksi toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa osittain tehdystä teosta. Ehdotetut muutokset johtuvat yleissopimuksen niin kutsuttua ne bis in idem -sääntöä koskevasta määräyksestä, jonka tarkoituksena on estää saman asian käsittely kahteen kertaan eri jäsenvaltioissa.

Esityksessä ehdotetaan myös rikoslain 29 luvun 5 §:ssä säädetyn avustuspetoksen tunnusmerkistön muuttamista siten, että avustuspetoksen tekotapana nykyisten tekemuotojen ohella mainittaisiin avustuksen myöntämiseen vaikuttavan tiedon salaaminen. Ehdotettu muutos johtuu siitä, että nykyistä väärän tiedon antamiseen rajoittuvaa avustuspetoksen tunnusmerkistöä ei ole pidettävä riittävänä yleissopimuksessa jäsenvaltioille asetetun kriminalisointivelvoitteen täyttämiseksi.

Lisäksi rikoslain 29 luvun 9 §:n määritelmäsäännökseen ehdotetaan tehtäväksi lisäys, jonka mukaan verolla tarkoitettaisiin myös Euroopan yhteisöille tilitettävää maksua ja avustuksella Euroopan yhteisöjen myöntämää avustusta. Ehdotetun muutoksen tarkoi-

tuksena on ulottaa kansallisesti rajoittuneet 29 luvun säännökset suojaamaan myös Euroopan yhteisöjen tuloja ja menoja.

Muilta osin nykyiset 29 luvun säännökset täyttävät yleissopimuksen asettamat kriminalisointivelvoitteet, osittain laajemminkin kuin mitä yleissopimus velvoittaa.

2. Yleistä

Petollisella menettelyllä aiheutetaan Euroopan yhteisöille ja Euroopan unionin jäsenvaltioille vuosittain huomattavia taloudellisia menetyksiä. Euroopan yhteisöjen komission laatiman petosten torjuntaa koskevan vuosikertomuksen mukaan vuonna 1996 paljastuneiden petosten ja väärinkäytösten rahamäärä oli yhteisön tulojen osalta yhteensä noin 787 miljoonaa ecua ja yhteisön menojen osalta noin 514 miljoonaa ecua. Tarkkaa tietoa ei ole virallisten tilastojen ulkopuolelle jäävän piilorikollisuuden määrästä, joskin sen on arvioitu olevan huomattava. Kokonaan komission tilastoiman määrän ulkopuolelle jäävät arvonalisäveropetokset. Arvonlisävero ei muista yhteisön tuloista poiketen ole yhteisön lukuun kannettava tulo, vaan kunkin jäsenvaltion kansallinen tulonlähde, jonka perusteella määräytyy osa yhteisölle tilitettävästä jäsenvaltion rahoitusosuudesta.

2.1. Kehitys ennen Euroopan unionista tehdyn sopimuksen voimaantuloa

Euroopan yhteisöjen toimielimissä yhteisön taloudellisiin etuihin kohdistuvien petosten torjuntaan on jo vuosien ajan kiinnitetty huomiota. Pyrkimykset petosten torjumiseksi alkoivat jo 1960-luvun alussa, jolloin silloinen ministerineuvosto asetti työryhmän pohtimaan kysymystä jäsenvaltioiden rikoslakien lähentämisestä yhteisön taloudellisten etujen suojan tehostamiseksi. Työryhmän työskentely kuitenkin päättyi muutaman vuoden kuluttua tuloksetta. Uusi työryhmä asetettiin 1972 ja se sai neljä vuotta myöhemmin valmiiksi sopimusehdotuksen yhteisön varojen suojaamisesta rikosoikeudellisin keinoin. Jäsenvaltiot eivät kuitenkaan päässeet yksimielisyyteen sopimusehdotuksen hyväksymisestä.

Vuonna 1989 Euroopan yhteisöjen tuomioistuimien (jäljempänä EY:n tuomioistuin) antoi

merkittävän ratkaisun tapauksessa 68/88 *Komissio v. Kreikka* (ECR 1989 s.2965). Tuomioistuin muun ohella totesi, että yhteisön taloudellisiin etuihin kohdistuvista petoksista määrättävien seuraamusten on oltava tehokkaita, suhteellisia ja vakuuttavia ja että jäsenvaltioiden on suojeltava yhteisön taloudellisia etuja samalla tavoin kuin ne suojelevat omia taloudellisia etujaan. Viimeksi mainittua periaatetta on myöhemmin alettu kutsua rinnastamisperiaatteeksi (assimilation principle).

Delmas-Marty-raportti

Vuonna 1991 ministerineuvosto antoi päätöslauselman, jossa se kehotti komissiota teettämään jäsenvaltioiden hallinnollisia ja rikosoikeudellisia järjestelmiä käsittelevän vertailevan tutkimuksen. Tutkimuksessa tuli selvittää se, oliko jäsenvaltioiden lainsäädännössä havaittavissa eroja, jotka estivät yhteisön varojen suojaamista tehokkaasti. Neuvoston kehotuksesta komissio suoritti tutkimuksen, jonka tulokset julkaistiin vuonna 1993 niin kutsutussa Delmas-Marty-raportissa.

Tutkimuksessa tarkasteltiin muun ohella edellä mainitun EY:n tuomioistuimen vahvistaman rinnastamisperiaatteen toteutumista jäsenvaltioissa. Tutkimuksessa ilmeni, että yhteisön tulot olivat jäsenvaltioiden lainsäädännössä suojattu yhteisön menoja paremmin. Arvonlisäveron rinnastaminen jäsenvaltioiden omiin tuloihin todettiin täydelliseksi, koska arvonlisävero yhteisölle tilitettävää osuutta lukuun ottamatta on kansallinen tulonlähde. Siten arvonlisäveroon kohdistuvia rikoksia koskevien säännösten todettiin soveltuvan myös yhteisölle tilitettävään arvonlisäveron osuuteen. Myös tullitulojen havaittiin lähes poikkeuksetta olevan jäsenvaltioiden kansallisen tullirikoslainsäädännön suojaamia.

Yhteisön menojen osalta jäsenmaiden rikoslainsäädännön sitä vastoin todettiin olevan huomattavan epäyhtenäistä. Ainoastaan muutamassa jäsenvaltiossa rinnastamisperiaate oli nimenomaisesti kirjattu lainsäädäntöön (muun muassa Italia ja Saksa). Joidenkin jäsenvaltioiden lainsäädännössä rinnastamisperiaatetta ei ollut mainittu, mutta yleisiä petosrikoksia koskevat säännökset soveltuvat muun ohella yhteisön budjettiin kohdistuviin petoksiin (muun muassa Alankomaat ja Tanska). Lisäksi oman ryhmänsä muo-

dostivat ne jäsenvaltiot, joiden lainsäädännössä rangaistavaksi oli säädetty petollinen menettely, joka kohdistuu valtion tai julkisyhteisön maksamiin avustuksiin. Tällaisten säännösten soveltamisalaa ei vaikeuksitta katsottu voitavan ulottaa petoksiin, jotka kohdistuvat yhteisön talousarviosta maksettaviin tukiin (muun muassa Espanja, Kreikka ja Ranska).

Tutkimuksessa toisaalta ilmeni myös se, että useissa jäsenmaissa yhteisön varoihin kohdistuvista petoksista voitiin määrätä hallinnollisia, rangaistuksenluonteisia seuraamuksia, joskin hallinnollisia seuraamuksia koskevat kansalliset järjestelmät sinänsä olivat hyvin erilaisia. Pelkästään hallinnollisin seuraamuksin säänneltyjen tekojen osalta kuitenkin todettiin se ongelma, että jäsenvaltioiden rikosoikeudellinen yhteistyö ei tällaisten petosten selvittämisessä yleensä tullut kysymykseen. Esimerkiksi rikoksen johdosta tapahtuva luovuttaminen edellyttää, että teosta on säädetty rangaistukseksi määrätyn pituinen vapausrangaistus.

Tutkimuksessa tarkasteltiin myös muita yhteisön varoihin kohdistuvien petosten torjunnan kannalta keskeisiä kysymyksiä, kuten yritysjohtajien ja oikeushenkilön rangaistusvastuuta, rikosoikeuden soveltamisalaa ja voimassa olevia säännöksiä jäsenvaltioiden välisestä yhteistyöstä. Johtopäätöksenä tutkimuksesta oli se, että jäsenvaltioiden lainsäädännössä oli puutteita, jotka estivät yhteisön varojen suojaamista tehokkaasti. Delmas-Marty-raporttiin kirjattiin suositukset tutkimuksessa havaittujen epäkohtien korjaamiseksi.

2.2. Kehitys unionisopimuksen voimaantulon jälkeen

Yhtenä syynä ennen Euroopan unionista tehdyn sopimuksen, jäljempänä unionisopimus, voimaantuloa aloitettujen petostentorjuntahankkeiden epäonnistumiseen on pidetty sitä, että EY:n perustamissopimus ei sisällä oikeusperustaa jäsenvaltioiden väliselle rikosoikeudelliselle yhteistyölle. Vasta unionisopimuksella jäsenvaltioiden väliselle yhteistyölle rikosoikeuden alalla luotiin nimenomainen oikeusperusta. Sen VI osastoon (niin kutsuttu Euroopan unionin III pilari) otettiin säännökset hallitusten välisestä yhteistyöstä oikeus- ja sisäasioissa. Yhteistyön aloina VI osaston K.1 artiklassa mainitaan muun ohella petollisten menettelytapojen

torjuminen kansainvälisellä tasolla ja oikeudellinen yhteistyö rikosoikeuden alalla. Artiklassa mainituilla yhteistyön aloilla jäsenvaltiot voivat K.3 artiklan mukaan hyväksyä yhteisiä kantoja, yhteisiä toimintoja sekä tehdä yleissopimuksia.

Unionissopimuksella tehtiin muutoksia myös EY:n perustamissopimukseen (niin kutsuttu Euroopan unionin I piliiri) yhteisön taloudellisten etujen suojan parantamiseksi. EY:n perustamissopimukseen lisättiin uusi 209 a artikla, jonka 1 kohta velvoittaa jäsenvaltiot toteuttamaan samat toimenpiteet suojataksaan yhteisön taloudellisia etuja petolliselta menettelyltä kuin ne toteuttavat suojataksaan omia taloudellisia etujaan petolliselta menettelyltä. Tämä rinnastamisperiaate oli aikaisemmin vahvistettu edellä mainitussa EY:n tuomioistuimen ratkaisussa 68/88 *Komissio v. Kreikka*. Artiklan 2 kohta puolestaan sisältää säännöksen yhteisön taloudellisten etujen suojaamiseen tähtäävän toiminnan yhteensovittamisesta ja velvoittaa jäsenvaltiot komission avulla järjestämään toimivaltaisten hallintoyksikköjensä välisen kiinteän ja säännöllisen yhteistoiminnan.

Unionissopimuksen voimaantulon jälkeen yhteisön taloudellisten etujen suojaa ryhdyttiin tehostamaan sekä hallinnollisin että rikosoikeudellisin keinoin. EY:n perustamissopimuksen puitteissa valmisteltiin Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamisesta annettu neuvoston asetus (EY, Euratom) N:o 2988/95 (EYVL N:o L 312, 23.12.1995), joka tuli voimaan vuoden 1995 lopussa. Asetus sisältää puitesäännökset yhteisön varoihin kohdistuvista väärinkäytöksistä säädetävistä hallinnollisista seuraamuksista. Rikosoikeuden alalla III pilarin puitteissa alkanut yhteistyö käynnistyi Yhdistyneen Kuningaskunnan maaliskuussa 1994 tekemästä ehdotuksesta yhteiseksi toiminnaksi yhteisön taloudellisten etujen suojaamiseksi. Saman vuoden heinäkuussa komissio julkaisi ehdotuksen yleissopimukseksi Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamisesta. Komission ehdotus pohjautui pitkälti aikaisemmin mainitun Delmas-Marty-raportin mukaisiin suosituksiin.

Yhdistyneen Kuningaskunnan ja komission ehdotuksia alettiin käsitellä oikeus- ja sisäasiain neuvoston alaisessa rikosoikeus ja yhteisöoikeus-nimisessä työryhmässä. Joulukuussa 1994 Essenissä kokoontunut Eurooppa-neuvosto kehotti jatkamaan neuvotteluja, jotta yhteinen toiminta tai yleissopimus voi-

taisiin hyväksyä vuoden 1995 alkupuoliskolla. Kesällä 1995 työryhmä sai työnsä päätökseen ja 26 päivänä heinäkuuta 1995 Euroopan unionin oikeus- ja sisäasiain neuvosto hyväksyi ja jäsenvaltiot allekirjoittivat Euroopan unionista tehdyn sopimuksen K.3 artiklan perusteella tehdyn yleissopimuksen Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamisesta (EYVL N:o C 316/48, 27.11.1995). Jäljempänä sopimuksesta käytetään nimitystä yhteisöpetossopimus.

3. Yhteisöpetossopimuksen tavoitteet ja keskeinen sisältö

3.1. Yhteisöpetossopimuksen tavoitteet

Yhteisöpetossopimuksen tarkoituksena on tehostaa Euroopan yhteisöjen varojen rikosoikeudellista suojaa jäsenvaltioissa. Sopimuksessa määritellään minimitaso, joka jäsenvaltioiden tulee kansallisessa rikoslainsäädännössään toteuttaa yhteisön taloudellisten etujen suojaamiseksi. Sopimus ei toisin sanoen estä jäsenvaltioita suojaamasta kansallisessa lainsäädännössään yhteisön taloudellisia etuja laajemmin kuin sopimusmääräykset edellyttävät. Lisäksi sopimuksen tarkoituksena on tehostaa jäsenvaltioiden välistä yhteistyötä yhteisön varoihin kohdistuvien rikosten torjumiseksi.

3.2. Yhteisöpetossopimuksen keskeinen sisältö

Yhteisöpetossopimuksen keskeisin määräys on 1 artiklaan sisältyvä velvoite kriminalisoida Euroopan yhteisöjen taloudellisiin etuihin kohdistuva petos (jäljempänä yhteisöpetos). Artiklan 1 kohta sisältää määritelmän yhteisön menoihin ja tuloihin kohdistuvasta yhteisöpetoksesta. Sopimuksen 2 artikla sisältää säännökset 1 artiklassa tarkoitetuista yhteisöpetoksista säädetävistä seuraamuksista.

Lisäksi sopimus sisältää määräyksiä yritysjohdajien rikosoikeudellisesta vastuusta (3 artikla), toimivallasta (4 artikla), rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta ja syyttämisestä (5 artikla), yhteistyöstä (6 artikla), ne bis in idem-säännöstä (7 artikla) ja Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen toimivallasta ratkaista jäsenvaltioiden välisiä sekä jäsenvaltioiden ja komission välisiä erimielisyyksiä (8 artikla). Sopimukseen sisältyy lisäksi säännös jäsenvaltioiden velvollisuu-

desta toimittaa Euroopan yhteisöjen komissiolle tietoja sopimuksen valtiosisäisestä voimaan saattamisesta (10 artikla).

4. Yhteisöpetossopimuksen suhde Suomen lainsäädäntöön

4.1. Yhteisöpetoksen määritelmä (1 artikla)

4.1.1. Rinnastamisperiaate

Yhteisöpetossopimuksen 1 artikla velvoittaa jäsenvaltiot säätämään kansallisessa rikoslaissa rangaistavaksi artiklassa määritellyn Euroopan yhteisöjen menoihin ja tuloihin kohdistuvan yhteisöpetoksen. Artiklan mukaan yhteisöpetos tarkoittaa tahallista tekoa tai laiminlyöntiä, josta yhteisön menoihin kohdistuvan menettelyn seurauksena Euroopan yhteisöjen yleiseen talousarvioon, niiden hoidossa oleviin tai puolesta hoidettuihin talousarvioihin sisältyviä varoja nostetaan tai pidätetään oikeudettomasti (artiklan 1 kohdan a alakohta). Yhteisön tuloihin kohdistuvan menettelyn seurauksena edellytetään, että yhteisön varat vähenevät oikeudettomasti (artiklan 1 kohdan b alakohta). Tekotapoina sekä yhteisön menoihin että tuloihin kohdistuvan yhteisöpetoksen osalta mainitaan väärin, virheellisten tai puutteellisten ilmoitusten tai asiakirjojen käyttäminen tai esittäminen sekä erityistä veloitetta rikkoen tapahtuva tietojen ilmoittamatta jättäminen. Lisäksi yhteisön menoihin kohdistuvan yhteisöpetoksen tekotapana mainitaan varojen käyttö muihin tarkoituksiin kuin ne oli alunperin myönnetty ja tulojen osalta laillisesti saadun edun väärinkäyttö.

Yhteisön menoilla tarkoitetaan kaikkia yhteisön talousarvioon sisältyviä menoeriä. Menot koostuvat erilaisiin tarkoituksiin myönnettävistä avustuksista, joista suurimman ryhmän muodostavat maatalouden tukemiseen myönnettävät tuet. Yhteisön myöntämien avustusten maksamisen menettelystä pääsääntöisesti huolehtivat jäsenvaltioiden toimivaltaiset viranomaiset, joskin menettely ja avustusten kansallinen budjetointi eri hallinnonaloilla vaihtelee. Suomessa osa avustuksista sisällytetään Suomen valtion talousarvioon tai talousarvion ulkopuolisiin, kansallisten viranomaisten hallinnoimiin rahastoihin (esimerkiksi maatalouden tukemiseen myönnettävät vientituet sekä interventio-ostot sisältävä interventiorahasto). Osa avustuksista

taas maksetaan tuen saajalle suoraan ilman, että kansalliset viranomaiset toimisivat avustuksen jakajina. Suomen valtion talousarvioon sekä erityisiin rahastoihin sisältyviä yhteisön myöntämiä avustuksia ovat yhteisen maatalouspolitiikan tukemiseen liittyvät avustukset, rakennepoliittiset tuet ja uusille jäsenvaltioille myönnettävät siirtymäkauden tuet. Talousarvion ulkopuolelta suoraan avustuksen saajalle maksettavia tukia puolestaan ovat pääsääntöisesti yhteisön erilaisiin tutkimuksiin myöntämät avustukset, koulutus-, nuoriso- ja kulttuurituet, ympäristöpoliittiset avustukset sekä yhteisön kehitysaputuet.

Yhteisön menoista poiketen 1 artikla ei kata kaikkia yhteisön talousarvioon sisältyviä tuloeriä. Yhteisöpetossopimuksen selitysmuistion mukaan yhteisön tuloilla 1 artiklan tarkoittamassa merkityksessä nimittäin tarkoitetaan Euroopan yhteisöjen omista varoista annetun neuvoston päätöksen (EY, Euratom) 94/728 (EYVL N:o L 293/9, 12.11.1994) 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin kahteen ensimmäiseen tuloryhmään kuuluvia yhteisön varoja. Varat käsittävät jäsenvaltioiden yhteisön lukuun keräämät ulkotullit sekä sokerituotteiden tuotanto- ja varastointimaksut. Näistä varoista käytetään nimitystä yhteisön perinteiset omat varat. Varat tilitetään suoraan yhteisölle eikä niitä Suomessa sisällytetä Suomen valtion talousarvioon. Artiklan soveltamisalan ulkopuolelle jäävät selitysmuistion mukaan arvonnalisävero ja bruttokansantulon perusteella määräytyvä maksu (niin kutsuttu BKTLMaksu). Myös tällaiset maksut ovat yhteisön tuloa, mutta jäsenvaltiot eivät kerää niitä yhteisön lukuun, vaan ne määräytyvät laskennallisesti jäsenvaltioiden kansallisen arvonnalisäveropojan ja bruttokansantulon mukaan.

Rikoslain 29 luku sisältää säännökset rikoksista, jotka kohdistuvat julkiseen talouteen. Luvun veropetosta, törkeää veropetosta, lievää veropetosta ja verorikkomusta koskevat säännökset (1–4 §) suojaavat julkisen talouden tuloja. Luvun avustuspetosta, törkeää avustuspetosta, avustuksen väärinkäyttöä ja avustusrikkomusta koskevat säännökset (5–8 §) taas suojaavat julkisen talouden menoja. Lisäksi luvun 9 §:ään sisältyy veron ja avustuksen määritelmä. Rikoslain 29 luvun säännökset syrjäyttävät rikoslain 36 luvun petosta koskevat säännökset.

Jäljempänä selostuin tavoin rikoslain 29 luvun nykyiset avustusrikossäännökset suo-

jaavat sellaisia avustuksia, jotka sisällytetään Suomen valtion talousarvioon tai sen ulkopuolisiin kansallisten viranomaisten hoidossa oleviin rahastoihin. Sitä vastoin luvun 9 §:n mukaisen määritelmän tarkoittamina valtion varoista maksettavina avustuksina ei ole pidettävä yhteisön suoraan avustuksen saajalle maksamia tukia. Verorikosten osalta 29 luvun määritelmäsäännöksen sanamuoto mahdollistaa jo nykyisin verorikoksia koskevien säännösten soveltamisen kansallisten verojen lisäksi myös yhteisölle tilitettäviin maksuihin.

Ne yhteisön menot, joita nykyiset avustusrikossäännökset eivät suojaa, ovat yleistä petosta koskevien rikoslain 36 luvun säännösten suojaamia. Merkittävin ero yleisen petoksen sekä 29 luvussa säänneltyjen petosten välillä on vero- ja avustuspäätösten yleistä petosta varhaisempi täyttymispiste. Yleisestä petoksesta poiketen vero- tai avustuspäätös ei edellytä erehtymistä, vaan teko täytyy jo väärän tiedon antamisella verotuksesta tai avustuksesta päättävälle. Yhteisöpetos ei 1 artiklan sanamuodon mukaan täyty vielä väärän ilmoituksen tai asiakirjan esittämisellä, vaan lisäksi edellytetään, että väärän ilmoituksen tai asiakirjan esittämisestä seuraa yhteisön varojen oikeudeton väheneminen. Tältä osin yhteisöpetos vastaa yleisen petoksen tunnusmerkistöä. Toisaalta yhteisöpetoksen osalta artiklassa ei yleisestä petostunnusmerkistöstä poiketen mainita erehdyttämistä. Tältä osin artiklassa tarkoitettu yhteisöpetos taas muistuttaa 29 luvun säännöksissä tarkoitettujen vero- ja avustuspäätösten tunnusmerkistöjä. Eron merkitys on kuitenkin käytännössä vähäinen, koska sen, että yhteisö väärän tiedon perusteella myöntää avustuksen, yleensä on katsottava edellyttävän yhteisön erehdyttämistä avustuksen myöntämiseen vaikuttavien seikkojen suhteen. Artiklan ei siten välttämättä olisi katsottava edellyttävän yleistä petosta laajempaa kriminalisointia. Yhteisöpetossopimuksen selitysmuistion mukaan jäsenvaltiot voivat toteuttaa 1 artiklassa asetetun kriminalisointivelvoitteen joko laatimalla erilliset yhteisöpetosta koskevat säännökset tai sisällyttämällä yhteisöpetos yleisen petossäännösten alaisuuteen.

Velvollisuus ulottaa rikoslain 29 luvun säännökset suojaamaan myös Euroopan yhteisöjen tuloja ja menoja voidaan kuitenkin johtaa aikaisemmin mainitusta EY:n tuomioistuimen vahvistamasta ja unionisopimuksen 209 a artiklaan kirjatusta rinnastamisperiaat-

teesta, joka velvoittaa jäsenvaltiot suojaamaan yhteisön taloudellisia etuja petolliselta menettelyltä samalla tavoin kuin ne suojaavat omia taloudellisia etujaan petolliselta menettelyltä. Koska siis Suomen valtion julkisen talouden tulot ja menot on suojattu erityisillä, julkista taloutta vastaan tehtyjä rikoksia koskevilla 29 luvun säännöksillä, tulee yhtäläinen suoja ulottaa myös yhteisön tuloihin ja menoihin. Rinnastamisperiaatteen on viitattu myös yhteisöpetossopimuksen selitysmuistiossa.

4.1.2. Rikoslain 29 luvun avustuksen ja veron määritelmä

Rikoslain 29 luvun säännökset suojaavat julkisen talouden tuloja ja menoja. Hallituksen esityksessä rikoslain kokonaisuusdistuksen ensimmäiseksi vaiheeksi todetaan, että julkinen talous tarkoittaa valtion, kuntien ja julkisoikeudellisten yhteisöjen taloutta kokonaisuutena (HE 66/1988 vp). Lukua säädettäessä julkisen talouden käsitteellä on tarkoitettu kansallisten julkisyhteisöjen taloutta. Liityttyään Euroopan unioniin Suomi on tullut osaksi myös Euroopan yhteisöjen talousjärjestelmää, jolloin osa Euroopan yhteisöjen ja Suomen valtion välisistä varain- siirroista toteutetaan Suomen valtion talousarvion ulkopuolella. Niin kuin edellä on todettu, yhteisön perinteiset omat varat sekä tietyt yhteisön maksamat avustukset eivät sisälly Suomen valtion talousarvioon.

Euroopan yhteisöjen varat voidaan perustellusti rinnastaa Suomen omiin julkisiin varoihin. Euroopan yhteisöjen talous näet palvelee myös jäsenvaltioiden yhteistä, kaikkia jäsenvaltioita hyödyttämään tarkoitettua yhteiskuntapolitiikkaa, jolloin jäsenvaltioiden edun mukaista on huolehtia yhteisöjen varojen asianmukaisesta ja tuloksellisesta käytöstä. Euroopan unionin jäsenenäkin Suomen viranomaisten tehtävänä voidaan katsoa olevan Suomen kansallisen edun ja kansallisten vaikutusmahdollisuuksien turvaaminen, jolloin varojen tuloksellisen käytön edistäminen ja varojen käytön tehokas valvonta muodostavat integraatiostrategiamme yhden perustan.

Toisaalta yhteisön säännösten mukaan jäsenvaltiot vastaavat yhteisön varainhoidon valvonnasta yhteisöön nähden. Tämä merkitsee sitä, että jos jäsenvaltio laiminlyö valvoa yhteisön varojen käyttöä, se voi joutua suoriuttamaan yhteisölle valvonnan laiminlyömi-

sestä aiheutuneen vahingon. Lisäksi yhteisön tulojen osalta yhteisön talousarvion niin kut-
sutusta tasapainoperiaatteesta seuraa, että pe-
rimättä jääneet tullit kompensoidaan lisää-
mällä jäsenvaltioiden rahoitusosuuksia jäsen-
valtioiden bruttokansantulon perusteella
määräytyvistä BKTTL-maksuista. Yhteisön
tullitulojen vähenemisestä myös pääsään-
töisesti seuraa se, että jäsenvaltiolta jää saa-
matta tullin kantopalkkio, joka tällä hetkellä
on 10 % yhteisölle tilitettävän tullin määrästä.
Yhteisön varojen vähenemisestä aiheutuu
näin ollen taloudellista vahinkoa myös jäsen-
valtiolle, jolloin yhteisöpetosten voidaan kat-
soa loukkaavan myös jäsenvaltion etua ja
oikeutta.

Rikoslain 29 luvun säännökset on kuiten-
kin laadittu ennen Suomen unionijäsenyyttä
ja tarkoituksin suojata kansallisten julkisyhteisöjen menoja ja tuloja. Luvussa tarkoitetut
julkisen talouden menot ja tulot on määritelty
9 §:ssä. Pykälän mukaan luvussa tarkoitetut
avustukset on rajattu koskemaan valtion,
kunnan tai muun julkisyhteisön varoista
maksettavia avustuksia. Lakia säädettäessä
julkisyhteisöillä on tarkoitettu kansallisia jul-
kisyhteisöjä. Niin kuin aikaisemmin on to-
dettu, osa yhteisön maksamista avustuksista
sisällytetään Suomen valtion talousarvioon
tai Suomen valtion viranomaisten hallinnoi-
miin erityisiin rahastoihin. Tällaisia avustuk-
sia voidaan pitää valtion varoista maksettavi-
na avustuksina 9 §:n tarkoittamassa merki-
tyksessä. Säännöksen sanamuotoa ei kuiten-
kaan vaikeuksitta voida laajentaa koskemaan
sellaisia avustuksia, jotka maksetaan avus-
tuksen saajalle suoraan Euroopan yhteisöjen
varoista. Jotta myös tällaiset avustukset olis-
ivat 29 luvun säännösten suojaamia,
9 §:ään ehdotetaan lisättäväksi kohta, jonka
mukaan avustuksella tarkoitetaan lisäksi Eu-
roopan yhteisöjen myöntämää taloudellista
tukea.

Rikoslain 29 luvun 9 §:n mukaan verolla
tarkoitetaan veron lisäksi veron ennakkoa ja
veroon rinnastettavaa julkista maksua. Pykä-
län perustelujen mukaan veroon rinnastetta-
valle julkiselle maksulle on ominaista se,
ettei se ole korvaus mistään tietystä vas-
tasuorituksesta. Lakiteknisesti veroon rinnas-
tettavien julkisten maksujen alueen rajausta
on selkiytetty siten, että veroon rinnastetta-
via julkisia maksuja koskeviin lakeihin on
otettu viittaussäännös rikoslain 29 luvun
1—3 §:ään. Lain perusteluissa julkinen mak-
su on näin ollen rajattu siten, että estettä ei

ole sisällyttää siihen myös Euroopan yh-
teisöille tilitettävää maksua. Tätä tulkintaa
puoltavat myös aikaisemmin esitetyt, yh-
teisön varojen rinnastamista kansallisiin va-
roihin puoltavat seikat. Nykyisen tilanteen
selkiyttämiseksi 9 §:ää kuitenkin myös veron
määritelmän osalta ehdotetaan täydennettä-
väksi siten, että verolla tarkoitetaan lisäksi
Euroopan yhteisöille tilitettävää maksua.

4.1.3. Avustus- ja verorikosten tekotavoista

Avustusrikosten tekotavoista

Yhteisöpetossopimuksen 1 artiklan 1 koh-
dan a alakohdassa yhteisön menoihin koh-
distuvan yhteisöpetoksen tekotapoina maini-
taan väärien, virheellisten tai puutteellisten
ilmoitusten tai asiakirjojen käyttäminen tai
esittäminen, erityistä velvoitetta rikkoen ta-
pahtuva tietojen ilmoittamatta jättäminen ja
varojen väärinkäyttö muihin tarkoituksiin
kuin ne on alunperin myönnetty. Lisäksi
edellytetään, että menettelyn seurauksena
yhteisön varoja nostetaan tai pidätetään oi-
keudettomasti. Artiklan 3 kohta puolestaan
velvoittaa säätämään väärien, virheellisten
tai puutteellisten ilmoitusten tai asiakirjojen
laatimisen tai toimittamisen erikseen ran-
gaistavaksi silloin kun niillä on 1 kohdassa
mainittu seuraus. Velvollisuutta säätää 3
kohdassa määritelty menettely erikseen ran-
gaistavaksi ei kuitenkaan ole, jos menettely
on rangaistavaa osallisuutena 1 kohdassa
määriteltyihin rikoksiin tai 1 kohdan mukai-
sen rikoksen yrityksenä.

Yhteisön menoihin kohdistuva yhteisöpe-
tos ilmenisi rikoslain 29 luvun 5 §:ssä tar-
koitetun avustuspäpetoksen tunnusmerkistön
kaltaisena epärehellisyytenä avustusta haetta-
essa. Toisaalta yhteisen maatalouspolitiikan
puitteissa annettujen vientitukisäännösten
rikkomisena esiintyvä yhteisöpetos muistut-
taisi tekotavoiltaan jäljempänä selostettua
yhteisön kauttakulkujärjestelmään liittyvää
veropetosta. Varojen väärinkäyttö muihin
tarkoituksiin kuin ne on alunperin myönnet-
ty puolestaan vastaisi 29 luvun 7 §:ssä tar-
koitettua avustuksen väärinkäyttöä.

Voimassa olevan rikoslain 29 luvun 5 §:n
mukaan avustuspäpetoksena rangaistavaa on
avustuksen saantiin vaikuttavan vääran tie-
don antamisen lisäksi se, että henkilö avus-
tuksen myöntämisen jälkeen jättää ilmoitta-
matta sellaisesta olosuhteiden muutoksesta,
josta myöntämispäätöksen yhteydessä tai

muuten on erityisesti velvoitettu ilmoittamaan. Avustuspetoksen tunnusmerkistön ulkopuolelle on jätetty tiedon salaaminen avustusta haattassa. Lainsäätäjän nimenomaisena tarkoituksena on ollut rajata avustuspetoksen rangaistavuus värien tietojen antamiseen, koska on pidetty tärkeänä, että avustujärjestelmä kehitetään sellaiseksi, että hakijan on annettava kaikki avustuksen myöntämisen kannalta olennaiset tiedot, jolloin puutteellisen hakemuksen tulee aina johtaa joko lisäselvityksen pyytämiseen tai avustushakemuksen hylkäämiseen.

Vastaavaa rajausta ei kuitenkaan ole tehty 1 artiklassa, vaan yhteisön menoihin kohdistuvan yhteisöpetoksen tekotapana väärän ja virheellisen asiakirjan esittämisen ohella mainitaan puutteellisen asiakirjan esittäminen sekä lisäksi erillisenä tekemuotona erityistä velvoitetta rikkoen tapahtuva tiedon ilmoittamatta jättäminen. Artiklan sanamuodon voidaan katsoa edellyttävän, että yhteisöpetoksen rangaistavuus tulisi ulottaa myös tiedon ilmoittamatta jättämiseen avustusta haattassa eli menettelyyn, joka tietoisesti suljettiin nykyisen avustuspetoksen tunnusmerkistön ulkopuolelle. Tältä osin artiklan velvoitusten täyttämiseksi 29 luvun 5 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että rangaistavaa on väärän tiedon antamisen lisäksi avustusta haattaessa tapahtuva tiedon salaaminen.

Avustuspetoksen tunnusmerkistö täyttyy, kun 5 §:n mukainen menettely on johtanut tai olisi voinut johtaa avustuksen myöntämiseen. Yhteisöpetossopimuksen 1 artikla sitä vastoin velvoittaa kriminalisoimaan vain täytetyn teon, koska artiklassa edellytetään, että teko johtaa siihen, että yhteisön varoja nostetaan tai pidätetään oikeudettomasti. Tältä osin 29 luvun säännös kriminalisoi käyttäytymisen laajemmin kuin 1 artikla edellyttää.

Rikoslain 29 luvun 5 §:n säännös on 1 artiklaa laajempi myös sikäli, että pykälässä ei edellytetä, että tekijä menettelemällä pykälässä kerrotulla tavalla tavoittelee oikeudettonta hyötyä. Vaatimus hyödyn oikeudettomuudesta on tietoisesti jätetty pois avustuspetoksen tunnusmerkistöstä, koska on katsottu, että hyödyn oikeudettomuuden määrittely avustustilanteessa saattaisi olla ongelmallista. Niin kuin edellä on todettu, 1 artiklassa sitä vastoin edellytetään, että yhteisön varoja nostetaan tai pidätetään oikeudettomasti.

Rikoslain 29 luvun 7 § sisältää erillisen

säännöksen avustuksen väärinkäytöstä. Säännös vastaa 1 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua varojen väärinkäyttöä muihin tarkoituksiin kuin ne oli alunperin myönnetty. Kysymys on tilanteista, joissa avustuksen hakija on aikonut käyttää avustuksen ilmoitettuun tarkoitukseen, mutta avustuksen saatuaan päättääkin käyttää sen toisin.

Rikoslain 29 luvun 5 §:ssä tarkoitettua väärän tiedon tulee olla sellainen, että se on omiaan olennaisesti vaikuttamaan avustuksen saantiin, määrään tai ehtoihin. Myös erityistä velvoitetta rikkoen tapahtuvan tietojen ilmoittamatta jättämisen rangaistavuus edellyttää, että kyse on avustuksen saantiin olennaisesti vaikuttavasta olosuhteiden muutosta. Lisäksi 7 §:ssä tarkoitettuun avustuksen väärinkäyttöön voi syyllistyä vain poikkeamalla olennaisesti avustuspäätöksen ehdoista tai määräyksistä. Avustuspetoksen tunnusmerkistöön kuuluvalla olennaisuusvaatimuksella on haluttu rajata pienet epätarkkuudet ja itse asian kannalta merkityksettömät virheellisyydet tunnusmerkistön ulkopuolelle. Yhteisöpetossopimuksen ei ole katsottava edellyttävän olennaisuusvaatimuksesta luopumista.

Toisaalta avustuspetosta koskeva nykyinen säännös on osittain 1 artiklaa ankarampi, koska riittävänä pykälän mukaan pidetään sitä, että avustuksesta päättävälle annettava väärä tieto on omiaan olennaisesti vaikuttamaan avustuksen saantiin, määrään tai ehtoihin, kun taas artiklassa edellytetään, että väärä tieto todella vaikuttaa avustuksen myöntämiseen.

Niin kuin aikaisemmin on todettu, rinnastamisperiaate velvoittaa jäsenvaltiot ulottamaan yhteisön varoille yhtäläisen suojan kuin kansallisille varoille, mutta estettä ei toisaalta ole suojata yhteisön taloudellisia etuja laajemmin kuin sopimus edellyttää.

Artiklassa tarkoitettujen tekojen rangaistavuus edellyttää tahallisuutta, jonka tulee ulottua tunnusmerkistön mukaiseen tekoon ja sen seuraukseen. Artiklan 4 kohdan mukaan tahallisuus on voitava päätellä objektiivisesti havaittavista tosiasiallisista olosuhteista. Tältä osin säännöksen sanamuoto vastaa Suomen vuonna 1994 ratifioiman huumaus- ja psykoetrooppisten aineiden laitonta kauppaa vastaan tehdyn Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen (SopS 44/1994) 3 artiklan 3 kohtaa.

Myös 29 luvussa säänneltyjen avustuskosten on oltava tahallisia, vaikka sitä ei

rikoslain uudistamisesta omaksutun periaatteen mukaisesti enää nimenomaisesti mainita. Tahallisuuden arvioiminen määräytyy kansallisessa oikeusjärjestelmässä omaksutujen periaatteiden mukaisesti.

Kaikkiin tunnusmerkitötekijöihin ulottuva tahallisuusvaatimus koskee myös 1 artiklan 3 kohdassa tarkoitettua menettelyä eli vääran, virheellisen tai puutteellisen asiakirjan laatimista ja toimittamista. Menettely tulisi meillä rangaistavaksi osallisuutta koskevien rikoslain 5 luvun säännösten mukaan, jos tekijänä on muu kuin avustuspetoksen tekijä itse. Väärän tai virheellisen asiakirjan laatiminen tai toimittaminen voi lisäksi toteuttaa väärennyksrikoksen tunnusmerkitön. Rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäistä vaihetta koskevan hallituksen esityksen mukaan petosrikoksen yhteydessä esiintyvä väärennys olisi arvosteltava rikosten yhtymistä koskevien sääntöjen mukaan.

Veropetoksen tekotavoista

Yhteisöpetossopimuksen 1 artiklan 1 kohdan b alakohdassa yhteisön tuloihin kohdistuvan yhteisöpetoksen tekotapoina mainitaan väärrien, virheellisten tai puutteellisten ilmoitusten tai asiakirjojen käyttäminen tai esittäminen, erityistä velvoitetta rikkoen tapahtuva tietojen ilmoittamatta jättäminen ja laillisesti saadun edun väärinkäyttäminen. Yhteisön menoihin kohdistuvan petoksen tavoin rangaistavuus edellyttää, että yhteisön varat menettelyn seurauksena oikeudettomasti vähenevät. Lisäksi 1 artiklan 3 kohta velvollisuudesta säättää väärrien, virheellisten tai puutteellisten ilmoitusten tai asiakirjojen laatiminen ja toimittaminen rangaistavaksi silloin kun niillä on 1 kohdassa mainittu seuraus, koskee yhteisön menoihin kohdistuvien petosten lisäksi myös yhteisön tuloihin kohdistuvia petoksia.

Yhteisön tuloihin kohdistuvat yhteisöpetokset ovat tavallisesti tilanteita, joissa rikoksentehtäjän tarkoituksena on välttyä maksamasta unionin ulkopuolisesta valtiosta unionin rajojen sisäpuolelle tuoduille tuotteille määrättävää tullia. Tyypillinen tilanne on se, että kolmansista maista tuotavat tuotteet jätetään tullitoimipaikassa tullaamatta. Petos voi ilmetä myös virheellisten alkuperäilmoitusten esittämisenä tai siten, että tavarat kuljetetaan unionin alueelle tullitoimipaikkojen ulkopuolisten reittien kautta. Ongelmallisiksi ovat myös osoittautuneet yh-

teisön passitussäännösten rikkomisena ilmenneet yhteisöpetokset. Yhteisön passitusjärjestelmässä kolmansien maiden unionin kautta tapahtuva kauppa on järjestetty siten, että tuotaessa tuotteet unionin alueelle ne jätetään ulkorajalla tullaamatta, josta ne niin kutsutussa ulkoisessa passitusmenettelyssä kuljetetaan määrätoimipaikkaan eli unionin toiseen ulkorajavaltioon. Ulkoista passitusmenettelyä käytetään myös silloin, kun kolmansista valtioista tuotavat tuotteet viedään muuhun unionin jäsenvaltioon kuin ulkorajavaltioon. Tällöin tullia maksetaan vasta määränpäävaltiossa, jolloin tuotteet kuljetetaan tullitta passitusmenettelyssä ulkorajavaltiosta määränpäävaltioon. Kuvatunlaisissa tilanteissa petos voi ilmetä siten, että tuotteet jätetään unionin ulkorajalla passitussäännösten nojalla tullaamatta, mutta niitä ei viedäkään määrätoimipaikkaan, vaan ne jätetään unionin tullialueelle. Laillisesti saadun edun väärinkäyttämisenä ilmenevästä yhteisöpetoksesta puolestaan on kysymys tilanteessa, jossa tavara tuodaan unionin alueelle tullittomana, mutta sitä myöhemmin käytetään yhteisön tullittomuusmääräyksissä tullittomuudelle asetettujen ehtojen vastaisesti.

Veropetosta koskeva säännös sisältyy rikoslain 29 luvun 1 §:ään, jota on muutettu 1 päivänä helmikuuta 1998 voimaantulleella lailla. Pykälän mukaan rangaistavaa on verotusta varten tapahtuva väärän tiedon antaminen veron määräämiseen vaikuttavasta seikasta sekä sellaisen seikan salaaminen verotusta varten annetussa ilmoituksessa (1 ja 2 kohta). Lisäksi pykälän 3 kohdassa veropetoksen tekotapana mainitaan veron välttämistarkoituksessa tapahtuva veron määräämistä varten säädetyn velvollisuuden laiminlyöminen, jolla on merkitystä veron määräämiselle (niin kutsuttu passiivinen veropetos). Pykälän 4 kohdan mukaan rangaistavaa on myös "muuten petollisesti" tapahtuva veron välttäminen tai sen yrittäminen.

Rikoslain 29 luvun 1 §:ssä säädetty veropetoksen tekotapaluettelo kattaa yhteisöpetossopimuksen 1 artiklassa mainitut tekotavat. Tekotapa "muuten petollisesti" soveltuu petollisen menettelyn muotoihin laajemmin kuin mitä artikla edellyttää. Niin kuin edellä on todettu, yhteisön tuloihin kohdistuvat yhteisöpetokset tulisivat useimmiten rangaistaviksi tulliveropetoksina, jolloin tekotapoina voisivat tulla kyseeseen 1 §:n 1 ja 2 kohdassa mainitut väärän tiedon antaminen tai tiedon salaaminen tullin määräämistä var-

ten annettavissa ilmoituksissa. Väärä tieto voi koskea esimerkiksi unionin tullialueelle tuotavien tuotteiden alkuperämaata, niiden lukumäärää tai laatua. Myös väärennetyjen tulliasiakirjojen esittäminen yhteisön passitusjärjestelmään liittyvissä petoksissa olisi rangaistava 1 kohdassa tarkoitettuna väärän tiedon antamisena. Lisäksi pykälän 3 kohdan mukaisena niin kutsuttuna passiivisena veropetoksena tulisi rangaistavaksi tullin määräämisen perusteena olevien ilmoitusten tekemisen laiminlyöminen. Säännös voisi tulla sovellettavaksi myös tilanteessa, jossa henkilö käyttää tullitonta tavaraa muihin tarkoituksiin kuin mihin tullittomuus oli myönnetty ja jättää ilmoittamatta käyttötarkoituksen muuttumisesta tulliviranomaiselle yhteisön tullilainsäädännössä edellytetyin tavoin.

Avustuspetoksen tavoin veropetoksen yrittäminen rinnastetaan 29 luvun 1 §:n mukaan täytettyyn tekoon. Tältäkin osin kansallisen lain säännös on 1 artiklaa laajempi, koska artikla velvoittaa kriminalisoimaan ainoastaan täytetyn teon.

Avustuspetosten tavoin myös yhteisön tuloihin kohdistuvien petosten rangaistavuus edellyttää tahallisuutta. Lisäksi avustuspetoksia vastaavasti 1 artiklan 3 kohdassa tarkoitettu väärin, virheellisten tai puutteellisten asiakirjojen laatiminen ja toimittaminen silloin kun niillä on artiklan 1 kohdassa tarkoitettu seuraus, tulisi myös veropetoksen osalta rangaistavaksi osallisuutta koskevien rikoslain 5 luvun säännösten mukaan silloin kun tekijä on muu kuin veropetoksen tekijä itse.

4.2. Seuraamukset (2 artikla)

Yhteisöpetossopimuksen 2 artikla sisältää määräykset 1 artiklassa tarkoitetuista yhteisöpetoksista säädettävistä seuraamuksista. Artikla velvoittaa jäsenvaltiot säätämään yhteisöpetoksen, avunannon ja yllyttämisen yhteisöpetokseen sekä yhteisöpetoksen yrityksen rangaistavaksi tehokkain, suhteellisin ja vakuuttavin rikosoikeudellisin seuraamuksin. Ainakin törkeissä tapauksissa tulee olla käytettävissä vankeusrangaistus, josta voi seurata rikoksen johdosta tapahtuva luovuttaminen. Luovuttamisen mahdollistavana törkeänä petoksena pidetään jokaisen jäsenvaltion vahvistamaa vähimmäismäärää koskevaa petosta. Tätä vähimmäismäärää ei saa vahvistaa 50 000 ecua suuremmaksi.

Artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltiot

voivat säätää vähäisestä yhteisöpetoksesta muita kuin rikosoikeudellisia seuraamuksia. Tällaisena vähäisenä yhteisöpetoksena pidetään tekoa, jossa kysymys on 4 000 ecua pienemmästä rahamäärästä ja johon ei liity erityisiä raskauttavia asianhaaroja. Artiklan mukaan neuvosto voi myöhemmin yksimielisesti tarkistaa 2 kohdassa mainittua rahamäärää. Artiklassa mainituilla rahamäärillä tarkoitettaneen rikoksella tavoiteltua hyötyä.

Rikoslain 29 luvun säännösten mukaan vero- ja avustuspetoksesta sekä avustuksen väärinkäytöstä voi seurata sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta. Rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta annetaan lain (456/1970, jäljempänä yleinen luovuttamislaki) 4 §:n mukaan luovuttamisen edellytyksenä on, että luovuttamispyynnössä tarkoitettua teosta voi Suomen lain mukaan seurata vuoden vapausrangaistusta ankarampi rangaistus. Rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden pohjoismaiden välillä annetun lain (270/1960, jäljempänä pohjoismaainen luovuttamislaki) 4 §:n mukaan luovuttamisen edellytyksenä pohjoismaiden välillä on, että luovuttamispyynnössä tarkoitettua rikoksesta voi luovuttamista pyytävän valtion lain mukaan seurata sakko- rangaistusta kovempi rangaistus.

Koska törkeä yhteisöpetos 2 artiklan tarkoittamassa merkityksessä tarkoittaa juuri luovuttamisen mahdollistavia tekoja, nykyinen lainsäädäntömme on 2 artiklassa asetettujen edellytysten mukainen. Tältä osin 29 luvun säännökset tosin täyttävät 2 artiklan velvoitteet laajemminkin kuin mitä artikla edellyttää, koska vero- ja avustuspetokselta ei edellytetä markkamääräistä alarajaa, vaan hyvinkin pienen rahamäärän käsittävät petosrikokset jo täyttävät vero- ja avustuspetoksen tunnusmerkistön. Näin ollen ja koska yhteisöpetossopimus ei toisaalta estä jäsenvaltiota sisällyttämästä kansalliseen lainsäädäntöön laajempia velvoitteita kuin mitä sopimus edellyttää, ei myöskään erillinen minimirahamäärän vahvistus olisi tarpeen. Eri asia on, että 50 000 ecua vastaavan rahamäärän ylittävä petosrikos yleensä luokiteltaisiin Suomen oikeuskäytännössä rikoksella tavoitellun hyödyn suuruuden perusteella jo petoksen törkeäksi tekemuodoksi, edellyttäen, että teko lisäksi kokonaisuutena arvostellen olisi törkeä. Törkeästä vero- ja avustuspetoksesta rangaistus on vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta.

Avunanto ja yllytys 29 luvussa määriteltyi-

hin rikoksiin ovat rangaistavia osallisuutta koskevien rikoslain 5 luvun säännösten perusteella. Yrityksen osalta vero- ja avustuspäätöissä yritys rinnastetaan täytettyyn tekoon, joten 2 artiklan 1 kohdan velvoite säätää yritys rangaistavaksi näiden tekojen osalta täytyy.

Avustuksen väärinkäytön yritystä ei ole 29 luvussa säädetty rangaistavaksi. Hallituksen esityksen mukaan avustuksen väärinkäyttöä koskeva rikoslain 29 luvun 7 § on tarkoitettu soveltuvaksi tilanteisiin, joissa avustuksen hakija on aikonut käyttää avustuksen ilmoitettuun tarkoitukseen, mutta avustuksen saatuaan päättääkin käyttäen sen toisin. Väärinkäyttö ilmenee avustusvarojen käyttämisenä käyttötarkoitusta vastaamattomalla tavalla. Varojen väärinkäytön voidaan katsoa täyttyvän hyvin aikaisessa vaiheessa, jolloin rangaistavuuden ulkopuolelle jäävän väärinkäyttöpäätöksen ja rangaistavan varojen käyttämisen väliin ei jäisi suurta tilaa yritys vaiheelle. Tämän vuoksi avustuksen väärinkäytön yritystä ei ole tarpeen säätää rangaistavaksi.

Yhteisöpetossopimuksella ei puututa yllytyksen, avunannon ja yrityksen määritelmiin, vaan ne määräytyvät jäsenvaltioiden kansallisen lainsäädännön mukaan.

Hallinnollisina seuraamuksina Suomessa verorikoksista seuraa usein veronkorotus. Perusteettomasti maksettujen avustusten osalta taas tyypillinen hallinnollinen seuraamus on avustuksen takaisinperiminen laissa säädettyllä prosenttiosuudella korotettuna. Yhteisöpetossopimuksen 2 artiklan mukaan pelkästään hallinnollisten seuraamusten säätämisen salliminen on sidottu 4 000 euron rahamääräiseen rajaan. Tätä rajaa jäsenvaltion ei tarvitse erikseen vahvistaa. Sanottu säännös ei edellytä muutoksia lainsäädäntöömme, koska tavoitellun hyödyn suuruudesta riippumatta kaikista rikoslain 29 luvussa tarkoitetuista rikoksista on laissa säädetty seuraamukseksi rikosoikeudellinen rangaistus.

Yhteisöpetossopimuksella ei puututa rangaistuksen mittaamisessa huomioon otettaviin tekijöihin, vaan ne määräytyvät kansallisen lainsäädännön ja oikeuskäytännön mukaan. Esimerkinomaisina rangaistuksen koventamisperusteina selitysmuistiossa kuitenkin mainitaan rikoksen uusiminen, tekijän kuuluminen rikollisjärjestöön tai -yhteenliittymään, tekijän asema kansallisen hallinnon tai EY:n virkamiehenä tai toimihenkilönä,

virkamiehen lahjonta sekä se, että vahingot ylittävät tietyn summan ecuissa laskettuina.

4.3. Yritysjohtajien rikosoikeudellinen vastuu (3 artikla)

Yhteisöpetossopimuksen 3 artikla sisältää määräykset yritysjohtajien rikosoikeudellisesta vastuusta. Artiklan mukaan jäsenvaltioiden tulee toteuttaa mahdollisesti tarvittavat toimenpiteet, jotta yritysjohtajat tai muut henkilöt, joilla on yrityksessä päätös- tai valvontavaltaa, voidaan saattaa rikosoikeudelliseen vastuuseen niissä tapauksissa, joissa joku heidän käskyvaltaansa kuuluva henkilö on tehnyt 1 artiklan mukaisen yhteisöpetoksen yrityksen lukuun. Artiklan mukaan rikosoikeudellinen vastuu toteutetaan jäsenvaltioiden kansallisessa lainsäädännössä määriteltujen periaatteiden mukaisesti.

Yhteisöpetossopimuksen selitysmuistion mukaan sopimus jättää merkittävän harkintavallan jäsenvaltiolle sen suhteen, mihin yritysjohtajan rikosoikeudellinen vastuu perustetaan kansallisessa lainsäädännössä. Vastuu voidaan perustaa osallisuussäännösten lisäksi myös muille perusteille, kuten valvontavollisuuden laiminlyömiseen tai jopa objektiiviselle vastuulle.

Rikoslain nykyisten säännösten mukaan yritysjohtaja voi joutua rikosoikeudelliseen vastuuseen alaisensa tekemästä teosta rikoslain 5 luvun osallisuutta koskevien säännösten mukaisesti. Yritysjohtajat ovat vastuussa vain perinteisen yksilöllisen rangaistusvastuun perusteella. Suomessa yritysjohtajille ei ole asetettu erityistä laajempaa vastuuta toiminnastaan. Yhteisöpetossopimus ei edellytä, että yritysjohtajien vastuuta laajennettaisiin siitä, mikä se nyt on Suomen lainsäädännön mukaan. Riittää, että yritysjohtaja voidaan saattaa vastuuseen rikoslain 5 luvun säännösten mukaan esimerkiksi yllytyksestä tai avunannosta alaisensa tekoon.

Oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevat yleiset säännökset sisältyvät rikoslain 9 lukuun. Rikoslain 29 luvun 10 §:n mukaan avustuspäätöseen, törkeään avustuspäätöseen ja avustuksen väärinkäyttöön sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään. Yhteisöpetossopimus ei edellytä, että oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevat säännökset soveltaisivat yhteisöpetokseen. Lainsäädännön yhtenäisyyden vuoksi voidaan kuitenkin pitää perusteltuna, että myös yhteisön varoihin kohdistuviin avustuspäätök-

siin sovelletaan oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevia säännöksiä. Lisäksi aikaisemmin selostetun unionisopimuksen 209 a artiklan mukaisen rinnastamisperiaatteen voidaan katsoa velvoittavan jäsenvaltioita siten, että yhteisön varojen suojele tulee toteuttaa myös tältä osin samalla tavoin kuin kansallisten varojen suojele.

4.4. Toimivaltaa koskevat määräykset (4 artikla)

Yhteisöpetossopimuksen 4 artikla sisältää määräykset toimivallasta yhteisöpetosten osalta. Toimivaltaa koskevat määräykset on artiklassa jaettu kolmeen osaan. Ensinnäkin jäsenvaltion tulee ulottaa toimivaltansa tilanteisiin, joissa petos, osallisuus petokseen tai petoksen yritys on tehty kokonaan tai osittain asianomaisen valtion alueella, mukaan lukien petokset, joissa hyöty on saatu tällä alueella. Toiseksi toimivalta tulee ulottaa tilanteisiin, joissa valtion alueella oleskeleva henkilö on tietoisesti syyllistynyt avunantoon tai yllyttämiseen valtion alueella, mutta pääteko on tehty toisen valtion alueella. Kolmanneksi toimivalta tulee ulottaa tilanteisiin, joissa rikoksentehtijä on asianomaisen jäsenvaltion kansalainen, jolloin teolle voidaan asettaa kaksoisrangaistavuuden vaatimus.

Suomen rikosoikeuden soveltamisalaa koskevat säännökset sisältyvät 1 päivänä syyskuuta 1996 voimaan tulleeseen rikoslain 1 lukuun. Yhteisöpetossopimuksen 4 artiklan mukainen edellytys siitä, että Suomessa tehtyyn yhteisöpetokseen sovelletaan Suomen lakia, täyttyy rikoslain 1 luvun 1 §:n nojalla, jonka mukaan Suomessa tehtyyn rikokseen sovelletaan Suomen lakia.

Uusi rikoslain 1 luku sisältää myös rikoksen tekopaikan aikaisempaa tarkemmin määrittelevän 10 §:n. Seurausrikosten osalta rikoksen tekopaikka on sekä se, missä rikollinen teko suoritettiin, että se, missä rikoksen tunnusmerkistön mukainen seuraus ilmeni. Uuteen 1 lukuun on otettu myös laiminlyöntirikosten tekopaikkaa koskeva säännös. Laiminlyöntirikos katsotaan tehdyksi sekä siellä, missä tekijän olisi pitänyt toimia, että siellä, missä rikoksen tunnusmerkistön mukainen seuraus ilmeni.

Yhteisöpetossopimuksen 4 artiklan mukaan jäsenvaltion rikoslain tulee soveltua myös yhteisöpetoksiin, joissa hyöty on saatu valtion alueella. Yhteisöpetoksella saatu hyöty tarkoittaisi vero- ja avustuspetoksella saata-

vaa taloudellista hyötyä. Tämän hyödyn voidaan katsoa olevan rikosten tunnusmerkistön mukainen seuraus. Avustuspetoksen tunnusmerkistön mukaisen seurauksen voidaan katsoa olevan taloudellisen edun hankkiminen ja veropetoksen osalta tunnusmerkistön mukaisen seurauksen voidaan katsoa olevan veron välttäminen, joka myös tarkoittaa taloudellisen edun hankkimista. Rikoslain 1 luvun säännökset täyttäisivät näiltä osin 4 artiklan velvoitteet, sillä 1 ja 10 §:n nojalla vero- ja avustuspetos voidaan katsoa Suomessa tehdyksi, jos tunnusmerkistön mukainen seuraus ilmenee Suomessa.

Rikoslain 1 luvun 10 §:n mukaan rikoksen yrityksen tekopaikka voi olla myös se, jossa rikoksen tunnusmerkistön mukainen seuraus olisi ilmennyt. Pääsäännön mukaan rikoksen yrityksen tekopaikka on paikka, jossa yrityksen asteelle jäänyt teko suoritettiin (Hallituksen esitys Suomen rikosoikeuden soveltamisalaa koskevan lainsäädännön uudistamisesta HE 1/1996 vp). Rikoslain säännökset täyttävät siis yhteisöpetossopimuksen 4 artiklan velvoitteen, jonka mukaan jäsenvaltion toimivallan tulee ulottua yhteisöpetoksen yritykseen, jos se on kokonaan tai osittain tehty valtion alueella.

Rikoslain 1 luvun 10 §:ään sisältyy myös erityinen säännös rikokseen osallisista. Sen mukaan yllyttäjän ja avunantajan rikos katsotaan tehdyksi sekä siellä, missä osallisuusteko suoritettiin, että siellä, missä rikosentehtijän rikos katsotaan tehdyksi. Yhteisöpetossopimus edellyttääkin, että osallisuustekoon voidaan ulottaa toimivaltaa silloin, kun osallisuusteko on kokonaan tai osittain tehty valtion alueella. Lisäksi yhteisöpetossopimus edellyttää, että jäsenvaltion toimivalta tulee ulottaa tilanteisiin, joissa avustaminen tai yllyttäminen tehdään oman valtion alueella, mutta pääteko tehdään toisen jäsenvaltion tai kolmannen valtion alueella. Yhteisöpetossopimuksen selitysmuistion mukaan avustamisen ja yllyttämisen käsitteitä on tulkittava kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

Rikoslain 1 luvun 10 §:n mukaan osallisuustekopaikalle on annettu itsenäinen merkitys vaihtoehtoisena tekopaikkana. Avunanto ja yllyttäminen voidaan katsoa Suomessa tehdyksi, vaikka pääteko olisi tehty toisessa valtiossa. Toisessa valtiossa tehdyille pääteolle ei ole laissa asetettu erityisiä edellytyksiä. Suomen rikosoikeuden soveltamisalaa koskevassa hallituksen esityksessä todetaan ainoastaan, että Suomen rikosoikeu-

den on katsottu omaksuneen niin sanotun aksessorisuuden periaatteen, jonka mukaan osallisuuden rangaistavuus on riippuvainen pääteon rangaistavuudesta. Periaatteen mukaan osallisuusteko on rangaistava vain, jos päätekijä toteuttaa rikoksen tai sen rangaistavan yrityksen. Tämän voidaan katsoa edellyttävän, että toisessa valtiossa tehty pääteko on tekopaikan lainsäädännön mukaan rangaistava. Yhteisöpetossopimuksen selitysmuistion mukaan jäsenvaltiot voivat tässä tilanteessa edellyttää, että teko on rangaistava myös tekopaikan lainsäädännön mukaan. Selitysmuistion mukaan yhteisöpetossopimus sallii myös sen, että jäsenvaltiot ryhtyvät syytetoimiin ainoastaan, jos petos on jäsenvaltion tai asianomaisen kolmannen valtion toimivaltaisen tuomioistuimen päätöksellä todettu tehdyksi.

Rikoslain 1 luvun 6 §:n mukaan Suomen kansalaisen ja Suomen kansalaiseen rinnastettavan henkilön Suomen ulkopuolella tekemään rikokseen sovelletaan Suomen lakia. Jos rikos on tehty millekään valtiolle kuulumattomalla alueella, rangaistavuuden edellytyksenä on, että teosta saattaa Suomen lain mukaan seurata yli kuuden kuukauden vankeusrangaistus. Myös Suomen kansalaiseen rinnastettavissa olevaan sovelletaan Suomen lakia.

Luvun 11 §:n mukaan rangaistavuuden edellytyksenä on, että rikos on myös tekopaikan lain mukaan rangaistava ja että rikoksesta olisi voitu tuomita rangaistus myös tämän vieraan valtion tuomioistuimessa. Rikoksesta ei silloin Suomessa saa tuomita ankarampaa seuraamusta kuin siitä tekopaikan laissa säädetään. Rikoslain 1 luku täyttää myös tältä osin 4 artiklan edellytykset. Yleissopimus sallii kaksoisrangaistavuuden vaatimuksen käytön, jota Suomen laissa edellytetään. Kaksoisrangaistavuuden vaatimuksesta seuraa, että jos teko on tehty kolmannessa valtiossa, jossa yhteisöpetos mahdollisesti ei olisi rangaistava, ei teko olisi myöskään Suomen lain mukaan rangaistava.

Koska joissain Euroopan unionin jäsenvaltioissa rikoslaki ei sovellu ulkomailla tehtyihin tekoihin, 4 artikla sallii, että jäsenvaltio voi antaa ilmoituksen, että se ei ulota toimivaltaansa sen omien kansalaisten ulkomailla tekemiin tekoihin.

Suomen rikosoikeuden soveltamisalaa koskevien säännösten voidaan siis katsoa täyttävän yhteisöpetossopimuksen velvoitteet. Myös muut kuin edellä mainitut rikoslain 1

luvun säännökset voivat soveltua yhteisöpetokseen. Suomen lakia voidaan myös näiltä osin soveltaa yhteisöpetokseen laajemminkin kuin yleissopimus edellyttää. Esimerkiksi rikoslain 1 luvun 10 § sisältää täydentävän säännöksen, jonka mukaan jos rikoksen tekopaikasta ei ole varmuutta, mutta on perusteltua syytä olettaa, että rikos on tehty Suomen alueella, se katsotaan tehdyksi Suomes-

sa. Luvun 9 §:n mukaan jos rikokseen sovelletaan Suomen lakia myös oikeushenkilön rangaistusvastuu määräytyy Suomen lain mukaan. Näin myös ulkomailla tehtyyn avustuspetokseen, törkeään avustuspetokseen ja avustuksen väärinkäyttöön voidaan soveltaa oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevia säännöksiä.

4.5. Rikoksen johdosta tapahtuva luovuttaminen ja syyttäminen (5 artikla)

Yhteisöpetossopimuksen 5 artikla sisältää täydentäviä määräyksiä voimassa oleviin rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskeviin sopimuksiin. Artiklan 1 kohta sisältää määräyksiä omien kansalaisten luovuttamisesta. Sen mukaan jäsenvaltioiden, jotka voivat kieltäytyä luovuttamasta omia kansalaisiaan, tulee ulottaa toimivaltansa yhteisöpetoksiin, kun rikoksen on tehnyt kyseisen jäsenvaltion kansalainen tämän valtion alueen ulkopuolella. Määräys ei koske 2 artiklan 2 kohdan mukaisia vähäisiä petoksia.

Artiklan 2 kohdan mukaan kun jonkun jäsenvaltion kansalainen on tehnyt yhteisöpetoksen toisessa jäsenvaltiossa, eikä tämän kansalaisen kotivaltio luovuta häntä toiseen jäsenvaltioon yksinomaan henkilön kansalaisuuden perusteella, jäsenvaltion on saatettava asia omien toimivaltaiten viranomaistensa käsiteltäväksi syytteen nostamista varten, mikäli siihen katsotaan olevan aihetta. Syytetoimia varten rikokseen liittyvät asiakirjat, tiedot ja todisteet toimitetaan rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen (SopS 32/1971, jäljempänä eurooppalainen luovuttamissopimus) 6 artiklan yksityiskohdaisiä määräyksiä noudattaen. Pyynnön esittäneelle jäsenvaltiolle ilmoitetaan, mihin syytetoimiin on ryhdytty ja mihin ne ovat johtaneet.

Artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltio ei voi kieltäytyä rikoksen johdosta tapahtuvasta

luovuttamisesta yhteisöpetoksen ollessa kyseessä vain siksi, että rikos koskee veroja, julkisia maksuja tai tulleja.

Yleisen luovuttamislain 2 §:n mukaan Suomen kansalaista ei saa luovuttaa toiseen valtioon. Myös hallitusmuodon 7 §:ssä säädetään, ettei Suomen kansalaista saa vastoin tahtoaan luovuttaa tai siirtää toiseen maahan. Pohjoismaisen luovuttamislain 2 §:n mukaan myös Suomen kansalainen voidaan sitä vastoin tietyin edellytyksin luovuttaa toiseen pohjoismaahan. Koska Suomi ei yleisen luovuttamislain mukaan luovuta omia kansalaisiaan, yhteisöpetossopimuksen 5 artiklan 1 kohdan määräysten johdosta Suomen tulee ulottaa toimivaltansa yhteisöpetoksiin, jotka Suomen kansalaiset ovat tehneet Suomen alueen ulkopuolella. Selitysmuistion mukaan teko on voitu tehdä toisessa jäsenvaltiossa tai kolmannessa valtiossa.

Yhteisöpetossopimuksen 5 artiklan edellytysten mukaisesti rikoslain 1 luvun 6 ja 11 §:n mukaan Suomen kansalainen voidaan Suomessa tuomita rangaistukseen Suomen ulkopuolella tekemästään rikoksesta, jos teko on myös tekopaikan lain mukaan rangaistava. Kaksoisrangaistavuuden vaatimuksesta seuraa, että jos teko on tehty kolmannessa valtiossa, jossa yhteisöpetos mahdollisesti ei olisi rangaistava, Suomen laki ei soveltuisi tekoon. Koska yhteisöpetossopimuksen 4 artiklan toimivaltaa koskevat määräykset sallivat kaksoisrangaistavuuden vaatimuksen omien kansalaisten ulkomailla tekemien tekojen osalta, ei rikoslain 1 luvun edellyttämän kaksoisrangaistavuuden vaatimuksen voida katsoa olevan myöskään 5 artiklan määräysten vastainen. Yhteisöpetossopimuksen 5 artiklan 1 kohdan voidaan katsoa tarkoittavan sitä, että jäsenvaltion, joka ei luovuta omia kansalaisiaan, tulee nimenomaan 4 artiklaan sisältyvien toimivaltaa koskevien määräysten mukaisesti ulottaa toimivaltansa omien kansalaisten ulkomailla tekemiin tekoihin. Toimivaltasäännökset sisältävän 4 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat julistaa, etteivät ne ulota toimivaltaansa omien kansalaisten ulkomailla tekemiin tekoihin. Sellaiset valtiot, jotka eivät luovuta omia kansalaisiaan, eivät 5 artiklan 1 kohdan määräyksistä johtuen voi kuitenkaan antaa tällaista julistusta.

Yhteisöpetossopimuksen 5 artiklan 2 kohdan sisältö on "aut dedere aut judicare" -periaatteen mukainen. Jollei jäsenvaltio luovuta omaa kansalaistaan toiseen jäsenvaltioon, on

sen saatettava asia omien toimivaltaisten viranomaisten tutkittavaksi. Artiklan 2 kohta vastaa eurooppalaisen luovuttamissopimuksen 6 artiklan 2 kohtaa. Rikoslain 1 luvun 6 § sekä yleisen ja pohjoismaisen luovuttamislain säännökset ovat 5 artiklan mukaisia.

Yhteisöpetossopimuksen 5 artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltio ei voi kieltäytyä luovuttamisesta vain siksi, että yhteisöpetos koskee veroja tai tulleja. Selitysmuistion mukaan määräys rajoittaa eurooppalaisen luovuttamissopimuksen 5 artiklan sisältöä. Kyseisen 5 artiklan mukaan luovuttamiseen on suostuttava yleissopimuksen määräysten mukaisesti silloin, kun on kysymys rikoksista veroja, tulleja ja valuuttatoimia koskevaa lainsäädäntöä vastaan, vain siinä laajuudessa kuin sopimuspuolet ovat sellaisen rikoksen tai rikosryhmän osalta päättäneet.

Suomi on liittynyt eurooppalaiseen luovuttamissopimukseen liittyvään toiseen lisäpöytäkirjaan (SopS 15/1985), jonka 2 artikla korvaa edellä esitetyn 5 artiklan. Lisäpöytäkirjan 2 artiklan mukaan vero-, tulli- ja valuuttarikoksista luovutetaan yleissopimuksen määräysten mukaisesti, jos rikos pyynnön vastaanottaneen osapuolen lain mukaan vastaa samanlaatuista rikosta. Artiklan 2 kohdan mukaan luovuttamisesta ei saa kieltäytyä sillä perusteella, ettei pyynnön vastaanottaneen osapuolen lakiin sisälly samanlaatuista veroa, tullia tai valuuttatoimia koskevaa sääntelyä kuin pyynnön esittäneen osapuolen lakiin.

Suomen yleiseen luovuttamislakiin ei sisälly erityisiä säännöksiä luovuttamisesta vero-, tulli- tai valuuttarikosten osalta, joten Suomen lain mukaan luovuttamisesta ei voida kieltäytyä vain siksi, että kyse on edellä mainituista rikoksista. Yleisen luovuttamislain säännökset koskevat kyseisiä rikoksia samalla tavoin kuin muitakin rikoksia. Yleisen luovuttamislain 4 §:ään sisältyvä kaksoisrangaistavuuden vaatimus on muotoiltu siten, että se voi täytyä myös kansallisesti rajoittuneiksi katsottujen vero-, tulli- ja valuuttarikosten osalta. Yleisen luovuttamislain 4 §:n mukaan luovuttaa ei saa, ellei pyynnössä tarkoitettu teko ole sellainen tai ellei sitä Suomessa vastaavissa olosuhteissa tehtynä olisi pidettävä sellaisena rikoksena, josta Suomen lain mukaan saattaa seurata vuoden vapausrangaistusta ankarampi rangaistus. Yleisen luovuttamislain säännökset vastaavat yhteisöpetossopimuksen 5 artiklan vaatimuk-

sia. Myös pohjoismainen luovuttamislaki täyttää tältä osin 5 artiklan vaatimukset.

Yhteisöpetossopimuksen 5 artiklan 4 kohdan mukaan tässä artiklassa ilmaisulla "jäsenvaltion omat kansalaiset" tarkoitetaan, mitä asianomainen valtio on eurooppalaisen luovuttamissopimuksen 6 artiklan 1 kohdan b alakohdan ja saman artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaisesti antamassaan julistuksessa ilmoittanut. Kyseisessä julistuksessa Suomi on ilmoittanut, että kansalaisilla tarkoitetaan Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kansalaisia sekä näissä valtioissa pysyvästi asuvia ulkomaalaisia.

4.6. Yhteistyö (6 artikla)

Yhteisöpetossopimuksen 6 artiklan 1 kohta velvoittaa jäsenvaltiot toimimaan tehokkaasti yhteistyössä silloin kun 1 artiklassa tarkoitettu yhteisöpetos koskee vähintään kahta jäsenvaltiota. Yhteistyövelvoite koskee esitutkintavaihetta, oikeudenkäyntiä sekä rangaistusten täytäntöönpanovaihetta. Esimerkkeinä yhteistyömuodoista artiklassa mainitaan keskinäinen oikeusapu rikosasioissa, rikoksen johdosta tapahtuva luovuttaminen ja oikeudenkäynnin tai rangaistuksen täytäntöönpanon siirtäminen. Artiklan 2 kohdan mukaan tapauksissa, joissa rikos kuuluu useiden jäsenvaltioiden toimivaltaan, jäsenvaltioiden on toimittava yhteistyössä sen ratkaisemiseksi, mikä jäsenvaltio ryhtyy syytetoimiin rikoksentehtijää tai rikosentehtijöitä vastaan. Pyrkimyksenä tulisi olla mahdollisuuksien mukaan keskittää oikeudenkäynti yhteen jäsenvaltioon.

Artikla ei edellytä muutoksia Suomen lainsäädäntöön, koska lainsäädäntömme mahdollistaa artiklassa luetellut yhteistyön muodot, vaikkakaan Suomi ei ole liittynyt kaikkiin yhteistyötä koskeviin Euroopan neuvoston sopimuksiin. Koska yhteistyön muodot on artiklassa lueteltu esimerkinomaisina, artikla ei ole katsottava velvoittavan jäsenvaltiota liittymään kaikkiin rikosoikeudellista yhteistyötä käsitteleviin eurooppalaisiin sopimuksiin. Suomi on liittynyt vuonna 1959 tehtyyn eurooppalaiseen yleissopimukseen keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa (SopS 30/1981) ja aikaisemmin mainittuun eurooppalaiseen luovuttamissopimukseen ja siihen liittyvään toiseen lisäpöytäkirjaan. Suomi on lisäksi liittynyt vuonna 1983 tehtyyn yleissopimukseen tuomittujen siirtämisestä (SopS 13/1987).

Suomi ei sitä vastoin ole liittynyt eurooppalaisiin yleissopimuksiin rikostuomioiden kansainvälisestä pätevyydestä (1970) eikä oikeudenkäynnin siirtämisestä (1972). Suomessa on kuitenkin voimassa laki kansainvälisestä yhteistoiminnasta eräiden rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanossa (21/1987). Laki mahdollistaa vieraassa valtiossa määrätyn vapausrangaistuksen sekä menettämisseuraamuksen täytäntöönpanon Suomessa ja Suomessa määrätyn vapausrangaistuksen ja menettämisseuraamuksen täytäntöönpanon siirtämisen vieraaseen valtioon. Laki Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa (326/1963) mahdollistaa vapausrangaistusten lisäksi yhdessä pohjoismaassa määrätyn sakorangaistusten täytäntöönpanon kaikissa muissa pohjoismaissa. Syytetoimenpiteisiin ryhtyminen taas on mahdollista kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetun lain (4/1994) nojalla. Lain soveltamisalaan kuuluu muun ohella syytetoimenpiteisiin ryhtyminen oikeusapupyynnön perusteella (1 §). Myös eurooppalainen oikeusapusopimus (1959) mahdollistaa syytetoimenpiteisiin ryhtymisen (21 artikla).

4.7. Ne bis in idem (7 artikla)

Yhteisöpetossopimuksen 7 artikla velvoittaa jäsenvaltiot soveltamaan kansallisessa rikoslainsäädännössään niin kutsuttua ne bis in idem -sääntöä, jonka tarkoituksena on estää saman asian käsittely kahteen kertaan eri jäsenvaltioissa. Selitysmuiston mukaan 7 artiklan säännöksellä on keskeinen merkitys rajat ylittävissä petostapauksissa, joiden käsittelyä ei 6 artiklan mukaisesti keskitetä yhteen jäsenvaltioon.

Artiklan 1 kohdan mukaan henkilöä, jota koskeva oikeudenkäynti on saatettu loppuun yhdessä jäsenvaltiossa, ei voida asettaa syytteen samojen tosiseikkojen perusteella toisessa jäsenvaltiossa, jos rangaistus, jos sellainen on määrätty, on pantu täytäntöön tai sitä ollaan panemassa täytäntöön taikka sitä ei enää voida panna täytäntöön sen jäsenvaltion lainsäädännön mukaan, jossa tuomio annettiin.

Jäsenvaltio voi ilmoittaessaan neuvostolle yhteisöpetossopimuksen valtionsisäisen hyväksymismenettelyn loppuun saattamisesta antaa julistuksen, jossa se ilmoittaa, että ne bis in idem -sääntö ei sido sitä yhdessä tai

useammassa artiklan 2 kohdassa mainituista tapauksista. Ensinnäkin ne bis in idem -säännöstä voidaan kohdan a alakohdan mukaan poiketa, jos teko on kokonaan tai osittain tehty jäsenvaltion alueella, paitsi jos teko on tapahtunut osittain sen jäsenvaltion alueella, jossa tuomio annettiin. Toiseksi jäsenvaltio voi ilmoittaa, ettei se sovelle ne bis in idem -sääntöä silloin kun kyse on jäsenvaltion turvallisuuteen tai muuhun keskeiseen etuun kohdistuvasta rikoksesta (b alakohta) ja kolmanneksi kun kyse on sellaisesta jäsenvaltion virkamiehen tekemästä rikoksesta, johon virkamies syyllistyy toimiessaan virkavelvollisuuksiensa vastaisesti (c alakohta).

Artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltion ilmoittamia poikkeuksia ei sovelleta, kun kyseinen jäsenvaltio on samojen tosiseikkojen osalta pyytänyt toista jäsenvaltiota ryhtymään syytetoimiin tai on suostunut kyseisen henkilön luovuttamiseen.

Artiklan 4 kohdan mukaan artikla ei vaikuta voimassa oleviin jäsenvaltioiden välisiin asiaa koskeviin kahden- tai monenvälisiin sopimuksiin ja julistuksiin. Selitysmuistion mukaan tällaisten sopimusten osapuolina olevien jäsenvaltioiden on uudistettava sopimuksiin aikaisemmin antamansa julistukset. Eräät Euroopan unionin jäsenvaltiot ovat ratifioineet 1987 allekirjoitetun Euroopan yhteisöjen jäsenvaltioiden välisen ne bis in idem -sääntöä koskevan sopimuksen (Convention between Member States of the European Communities on Double Jeopardy). Myös vuonna 1990 tehty yleissopimus Schengenin sopimuksen soveltamisesta, jäljempänä Schengenin yleissopimus, sisältää säännöksiä ulkomaisen tuomion vaikutuksesta (54 ja 55 artikla). Lisäksi Euroopan neuvoston yleissopimukseen rikostuomioiden kansainvälisestä pätevyyydestä (1970) ja rikosoikeudenkäynnin siirtämisestä (1972) sisältyy 7 artiklaa muistuttavia määräyksiä ne bis in idem -säännöstä. Suomi ei ole allekirjoittanut vuoden 1987 niin kutsuttua Double Jeopardy-konventiota eikä mainittuja Euroopan neuvoston sopimuksia.

Rikoslain 1 luvun 13 § sisältää säännöksen vieraassa valtiossa annetun tuomion vaikutuksesta. Pykälän 1 momentin mukaan ulkomailta tehdystä teosta ei saa nostaa syytettä Suomessa, jos teosta on jo tekopaikan valtiossa annettu lainvoimainen tuomio. Lisäksi edellytetään, että syyte on hylätty, syytetty on todettu syylliseksi, mutta jätetty rangaistukseen tuomitsematta, tuomittu seuraamus on kokonaan tai osittain pantu täytäntöön, seuraamuksen täytäntöönpano on kesken tai tuomittu seuraamus on tuomiovaltion lain mukaan rauennut.

Pykälän 1 momentin mukaan ulkomaisella tuomiolla on 7 artiklan 1 kohdan säännöstä laajempi estevaikutus sikäli, että rangaistukseen tuomitsemisen lisäksi syytteen hylkääminen tai rangaistukseen tuomitsematta jättäminen tekopaikan valtiossa estää syytteen nostamisen Suomessa. Artiklassa ei tällaisia tilanteita mainita, vaan edellä selostetun mukaisesti säännös velvoittaa jäsenvaltiot soveltamaan ne bis in idem -sääntöä vain sellaisissa tilanteissa, joissa henkilö on tuomittu rangaistukseen. Kuten aikaisemmin on todettu, estettä ei ole sisällyttää kansalliseen lainsäädäntöön laajempia velvoitteita kuin sopimuksessa edellytetään.

Pykälän 1 momentti on toisaalta 7 artiklan 1 kohtaa suppeampi sikäli, että estevaikutus on ainoastaan tekopaikan tuomioistuimen antamalla tuomiolla. Artikla sitä vastoin edellyttää estevaikutuksen myöntämistä myös muissa kuin tekopaikan jäsenvaltioissa annetuille tuomioille. Artiklan velvoitusten täyttämiseksi 13 §:n 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että syytettä ei voimassa olevassa 1 momentissa mainittujen tilanteiden lisäksi saisi nostaa teosta, josta toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa on annettu lainvoimainen tuomio.

Rikoslain 1 luvun 13 §:n 2 momentti sisältää määräykset poikkeuksista 1 momentin mukaiseen pääsääntöön. Momentissa mainituissa tapauksissa valtakunnansyyttäjä saa ulkomaisesta lainvoimaisesta tuomiosta huolimatta määrätä syytteen nostettavaksi Suomessa. Edellytyksenä valtakunnansyyttäjän mahdollisuudelle poiketa 1 momentin mukaisesta pääsäännöstä on se, että ulkomainen tuomio ei perustu suomalaisen viranomaisen esittämään pyyntöön. Tällöin valtakunnansyyttäjä voi määrätä syytteen nostettavaksi, jos rikoksen 1 luvun 3 §:n mukaan katsotaan kohdistuneen Suomeen (1 kohta), jos kyseessä on 4 §:ssä tarkoitettu virkarikos (2 kohta) tai sotilasrikos tai 7 §:ssä tarkoitettu kansainvälinen rikos (3 kohta) tai jos rikos 10 §:n mukaan katsotaan tehdyksi myös Suomessa (4 kohta). Luetellut tilanteet vastaavat pääpiirteissään yhteisöpetossopimuksen 7 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuja poikkeustilanteita. Näissä tapauksissa rikoksella on hyvin läheinen liittymäkohta Suomeen,

jolloin on perusteltua, että valtakunnansyyttäjäillä jatkossakin säilyy oikeus syytemääräyksen antamiseen.

Ilmoittaessaan neuvostolle sopimuksen voimaan saattamisesta Suomi tulisi siten antamaan 7 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun julistuksen.

Rikoslain 1 luvun 13 §:n 2 momentissa mainitut tapaukset eivät kuitenkaan kaikilta osin vastaa yhteisöpetossopimuksen 7 artiklan 2 kohdassa lueteltuja poikkeustilanteita. Se, että valtakunnansyyttäjäillä on 2 momentin mukaan oikeus määrätä syyte nostettavaksi sotilasrikoksesta tai kansainvälisestä rikoksesta, ei merkitse ristiriitaa sopimusvelvoitteen kanssa, koska yhteisöpetossopimuksen tarkoittamat rikokset eivät tulisi sotilasrikoksina rangaistaviksi eivätkä ne ole myöskään rikoslain 1 luvun 7 §:n soveltamisesta annetussa asetuksessa (627/1996) lueteltuja kansainvälisiä rikoksia. Toisaalta kansainvälisiä rikoksia koskevan poikkeussäännöksen muuttaminen ei olisi perusteltua senkään vuoksi, että suomalaisten tuomioistuinten toimivallan ulottaminen kansainvälisiin rikoksiin johtuu muista Suomea velvoittavista kansainvälisistä sopimuksista, joihin yhteisöpetossopimuksella ei puututa.

Pykälän 2 momentin 4 kohta sitä vastoin mahdollistaa ne bis in idem-säännöstä poikkeamisen laajemmin kuin 7 artiklan sopimusmääräys sallii. Niin kuin aikaisemmin on todettu, artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaan jäsenvaltio ei voi poiketa ne bis in idem-säännöstä, jos teko on tehty osittain kyseisen valtion ja osittain tuomion antaneen jäsenvaltion alueella. Vastaavaa poikkeusta ei ole mainittu 13 §:n 2 momentin 4 kohdassa, vaan valtakunnansyyttäjä saa ulkomaisesta tuomiosta huolimatta aina määrätä syytteen nostettavaksi, jos rikos katsotaan tehdyksi myös Suomessa. Artiklassa edellytetyn sopimusvelvoitteen täyttämiseksi 2 momentin 4 kohtaan ehdotetaan tehtäväksi muutos, jonka mukaan valtakunnansyyttäjä ei saisi määrätä syytettä nostettavaksi teosta, joka on tehty osittain tuomion antaneen Euroopan unionin jäsenvaltion alueella.

Edellä selostettuja lainmuutoksia ei rajoitettaisi yhteisöpetossopimuksen 1 artiklassa tarkoitetuista teoista annettuihin tuomioihin, vaan muissa Euroopan unionin jäsenvaltioissa annetuille tuomioille myönnettäisiin yleisesti nykyistä laajempi estevaikutus. Tämä johtuu siitä, että yhteisöpetossopimuksen lisäksi Schengenin yleissopimukseen sekä 26

päivänä toukokuuta 1997 tehtyyn yleissopimukseen sellaisen lahjonnan torjunnasta, jossa on osallisina Euroopan yhteisöjen virkamiehiä tai Euroopan unionin jäsenvaltioiden virkamiehiä (niin kutsuttu korruptiosopimus, EYVL N:o C 195, 25.6.1997) sisältyy yhteisöpetossopimuksen 7 artiklaa vastaava määräys ne bis in idem-säännöstä. Lisäksi 27 päivänä syyskuuta 1996 tehdyn Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamista koskevaan yleissopimukseen liittyvän pöytäkirjan (niin kutsuttu korruptiopöytäkirja, EYVL N:o C 313, 23.10.1996) mukaan yhteisöpetossopimuksen ne bis in idem-sääntöä koskevaa määräystä sovelletaan myös pöytäkirjassa tarkoitettuihin rikoksista annettuihin tuomioihin. Vastaavanlainen säännös sisältyy myös 19 päivänä kesäkuuta 1997 tehtyyn Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamista koskevaan yleissopimukseen liittyvään toiseen pöytäkirjaan (EYVL N:o C 221, 19.7.1997), joka sisältää säännöksiä muun ohella oikeushenkilön rangaistusvastausta. Siten ehdotettujen muutosten voimaantulon jälkeen 13 § vastaisi myös muissa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä tehdyissä säädöksissä asetettuja velvoitteita.

Edellä mainittujen tilanteiden lisäksi 7 artiklan 3 kohdan edellytykset täyttyvät vain osittain 13 §:n 2 momentissa. Lainkohta vastaa sopimusmääräystä sikäli, että valtakunnansyyttäjä ei voi määrätä syytettä nostettavaksi, jos ulkomainen tuomio perustuu suomalaisen viranomaisen esittämään pyyntöön. Sitä vastoin 7 artiklasta poiketen ulkomaisella tuomiolla ei 13 §:n 2 momentin mukaan ole ehdotonta estevaikutusta silloin, kun rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevaan pyyntöön on suostuttu. Käytännössä erolla ei kuitenkaan ole suurta merkitystä, koska sen, että henkilö päätetään luovuttaa, nimenomaisen säännöksen puuttumisesta huolimatta voidaan katsoa merkitsevän siitä, että luovutettua henkilöä ei enää myöhemmin Suomessa syytetä siitä rikoksesta, josta hänet on luovutettu. On tarkoituksenmukaista, että 2 momenttiin kirjataan 7 artiklan mukainen säännös, jonka mukaan syytemääräyksen antaminen edellyttäisi, ettei ulkomainen tuomio ole perustunut rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevaan pyyntöön, johon Suomen viranomaiset ovat suostuneet. Muista 13 §:ään ehdotettavista muutoksista poiketen säännös tulisi sovellettavaksi myös Suomen ja Euroopan unionin

ulkopuolisten valtioiden välillä. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan säännös ei pohjoismaita lukuunottamatta koskisi Suomen kansalaisia, koska Suomi ei luovuta omia kansalaisiaan muihin valtioihin kuin Pohjoismaihin.

4.8. Yhteisön tuomioistuin (8 artikla)

Yhteisöpetossopimuksen 8 artikla sisältää määräyksiä EY:n tuomioistuimen toimivaltaista ratkaista jäsenvaltioiden välisiä sekä jäsenvaltion ja komission välisiä riitoja. Artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden väliset yhteisöpetossopimuksen tulkintaa tai soveltamista koskevat riidat on tutkittava ensi vaiheessa neuvostossa Euroopan unionista tehdyn sopimuksen VI osastossa määrättyä menettelyä noudattaen ratkaisun löytämiseksi. Jos ratkaisuun ei ole päästy kuuden kuukauden määräajan päätyttyä, riidan osapuoli voi viedä asian EY:n tuomioistuimeen.

Artiklan 2 kohdan mukaan EY:n tuomioistuimella on lisäksi toimivalta ratkaista yhteisöpetossopimuksen 1 ja 10 artiklan soveltamista koskevat, yhden tai usean jäsenvaltion ja Euroopan yhteisöjen komission väliset riidat, joita ei ole voitu sopia neuvotteluteitse. Sanottuja artikloja koskevat riidat voisivat koskea sitä, miten jäsenvaltiot ovat lainsäädännöllisin toimin täyttäneet yhteisöpetossopimuksen edellyttämät kriminalisointivelvoitteet, tai sitä, miten jäsenvaltiot ovat toteuttaneet velvollisuutensa toimittaa sopimuksen valtiosisäistä voimaansaattamista koskevia tietoja komissiolle.

Harkittaessa artiklassa tarkoitetun riitonenratkaisutoimivallan vaikutusta voimaansaattamislakia koskevan ehdotuksen säätämisyjärjestykseen, hallitus kiinnittää huomiota eduskunnan perustuslakivaliokunnan Euroopan poliisiviraston perustamisesta tehdyn yleissopimuksen hyväksymisestä antamaan lausuntoon (PeVL 28/1997 vp). Lausunnon mukaan perustuslakivaliokunta katsoi, että Euroopan yhteisöjen tuomioistuimelle myönnetty toimivalta ratkaista yleissopimuksen tulkinnasta tai soveltamisesta johtuvia erimielisyyksiä ei ole ristiriidassa tuomioistuinten riippumattomuuden tai muiden perustusten säännösten kanssa. Myös Amsterdamin sopimuksen hyväksymistä koskevasta hallituksen esityksestä (HE 245/1997 vp) antamassaan lausunnossa perustuslakivaliokunta katsoi, että sopimukseen perustuvat toimivaltajärjestelyt jäsenvaltioiden sekä niiden ja

komission välisten riitojen ratkaisemisessa eivät vaikuta lakiehdotuksen käsittelyjärjestykseen (PeVL 10/1998 vp). Myös yhteisöpetossopimuksen voimaan saattamista koskeva lakiehdotus voidaan siten käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädettyssä järjestyksessä.

4.9. Yhteisöpetossopimuksen muut määräykset

Yhteisöpetossopimuksen 9 artikla sisältää säännöksen, jonka mukaan sopimuksen määräykset eivät estä jäsenvaltioita antamasta kansallisia säännöksiä, jotka sisältävät yhteisöpetossopimuksen määräyksiä laajempia velvoitteita yhteisön taloudellisten etujen suojaamisesta. Niin kuin aikaisemmin on todettu, rikoslakimme säännökset eräiltä osin ovat laajemmat kuin mitä sopimus edellyttää.

Yhteisöpetossopimuksen 10 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on toimitettava komissiolle yhteisöpetossopimuksen valtiosisäistä voimaan saattamista koskevat tekstit. Lisäksi artikla sisältää säännöksen yhteisöpetossopimuksen soveltamista koskevien tietojen vaihtamisesta jäsenvaltioiden välillä sekä jäsenvaltioiden ja komission välillä. Tietojen vaihtamisesta päätetään neuvostossa.

Yhteisöpetossopimuksen 11, 12 ja 13 artikla sisältää tavanomaiset säännökset sopimuksen voimaantulosta, liittymisestä ja irtaamisesta.

5. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset

Esityksellä ei ole organisatorisia eikä välittömiä taloudellisia vaikutuksia.

6. Esityksen valmistelu

Esitys on valmisteltu virkatyönä oikeusministeriössä.

Esityksestä pyydettiin lausunnot kauppa- ja teollisuusministeriöltä, maa- ja metsätalousministeriöltä, sisäasiainministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, ulkoasiainministeriöltä, tullihallitukselta sekä oikeuskanslerinvirastolta. Yleisesti lausunnonantajat suhtautuivat myönteisesti ehdotukseen. Lausunnoissa esitetyt huomautukset on mahdollisuuksien mukaan pyritty ottamaan huomioon esitystä valmisteltaessa.

7. Riippuvuus muista esityksistä ja kansainvälisistä sopimuksista

EU:n oikeus- ja sisäasiain yhteistyön alalla on tehty kolme yhteisöpetossopimukseen liittyvää pöytäkirjaa. Niistä ensimmäinen on aikaisemmin jaksossa 4.7 mainittu niin sanottu korruptiopöytäkirja, joka sisältää määräyksiä yhteisön taloudellisiin etuihin kohdistuviin petoksiin liittyvien lajusrikosten kriminalisoinnista. Yhteisöpetossopimukseen liittyy myös aikaisemmin mainittu niin sanottu toinen pöytäkirja, joka sisältää määräyksiä oikeushenkilön rangaistusvastuusta, rahanpesusta, menettämisseuraamuksista, jäsenvaltioiden ja komission välisestä yhteistyöstä sekä yhteistyöhön liittyvästä tietosuojasta.

Edelleen yhteisöpetossopimukseen liittyy 29 päivänä marraskuuta 1996 tehty pöytäkirja, joka koskee Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamista koskevan yleissopimuksen tulkintaa Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen antamilla ennakkoratkaisuilla (niin kutsuttu ennakkoratkaisupöytäkirja, EYVL N:o C 151, 20.5.1997). Se sisältää määräyksiä EY:n tuomioistuimen toimivallasta antaa ennakkoratkaisuja yhteisöpetossopimuksen ja korruptiopöytäkirjan tulkinnasta. Myös edellä mainittu niin sanottu toinen pöytäkirja sisältää määräyksiä EY:n tuomioistuimen ennakkoratkaisutoimivallasta.

Eduskunnalle annetaan samanaikaisesti tämän esityksen kanssa esitykset korruptiopöytäkirjan ja -sopimuksen sekä ennakkoratkaisupöytäkirjan voimaan saattamisesta. Korruptiopöytäkirjasta poiketen korrup-

tiosopimus velvoittaa jäsenvaltiot kriminalisoimaan myös sellaiset lajusrikokset, jotka eivät liity yhteisön varojen väärinkäyttöön.

Eduskunnalle annetaan erikseen esitys niin sanotun toisen pöytäkirjan voimaan saattamisesta.

EU:n oikeus- ja sisäasiain yhteistyön alalla on lisäksi tehty kaksi rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevaa yleissopimusta. Jäsenvaltiot allekirjoittivat 10 päivänä maaliskuuta 1995 yleissopimuksen yksinkertaistetusta menettelystä Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä rikoksen johdosta tapahtuvassa luovuttamisessa (EYVL N:o C 78, 30.3.1995). Lisäksi jäsenvaltiot allekirjoittivat 27 päivänä syyskuuta 1996 yleissopimuksen Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta (EYVL N:o C 313, 23.10.1996). Viimeksi mainittuun yleissopimukseen sisältyy eurooppalaisesta luovuttamissopimuksesta ja yleisestä luovuttamislaista poikkeavia määräyksiä luovuttamisen aineellisista edellytyksistä. Yleissopimuksessa on muun ohella laajennettu luovuttamiskelpoisten rikosten alaa. Sopimus sisältää myös omien kansalaisten luovuttamista koskevan määräyksen.

Eduskunnalle on tarkoitus antaa erikseen esitys mainittujen sopimusten voimaan saattamisesta. Lainmuutosten voimaantultua luovuttamisen edellytykset muihin EU:n jäsenvaltioihin laajenisivat nykyisestä. Muutokset lisäisivät myös mahdollisuuksia luovuttaa yhteisöpetossopimuksessa tarkoitetuista rikoksista ja siten tehostaisivat sopimuksessa asetettua yhteistyövelvoitetta.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamista koskevan yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

1 §. *Yleissopimuksen voimaan saattaminen.* Pykälä sisältää tavanomaisen valtiosopimuksen voimaansaattamissäännöksen.

Yhteisöpetossopimuksen edellyttämät kansallisen lainsäädännön muutokset ehdotetaan tehtäviksi rikoslain 1 ja 29 lukuun siten kuin esityksen yleisperusteluissa on selostettu. Sopimus sisältää kuitenkin myös muita lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä, kuten säännöksen EY:n tuomioistuimen riitojenratkaisutoimivallasta. Nämä määräykset saatettaisiin siten voimaan ehdotetulla blankettimuotoisella voimaansaattamislailla.

2 §. *Asetuksenantovaltuus.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi tavanomainen asetuksenantovaltuus. Asetuksella voitaisiin antaa määräyksiä muun ohella yhteisöpetossopimuksen 10 artiklassa tarkoitettusta tietojenvaihdosta jäsenvaltioiden välillä tai jäsenvaltioiden ja komission välillä.

3 §. *Voimaantulo.* Lakiehdotuksen 3 § sisältää tavanomaisen voimaantulosäännöksen.

1.2. Rikoslaki

1 luvun 13 §. *Ulkomainen tuomio.* Luvun voimassaoleva 13 § sisältää säännöksen ulkomaisen tuomion vaikutuksesta. Pykälän 1 momentin mukaan rikoksen tekopaikan tuomioistuimen antama lainvoimainen tuomio pääsääntöisesti estää syytteen nostamisen suomalaisessa tuomioistuimessa.

Yleisperusteluissa on selostettu, että yhteisöpetossopimuksen 7 artikla velvoittaa jäsenvaltiot ulottamaan niin kutsutun ne bis in idem-vaikutuksen myös muissa kuin rikoksen tekopaikan jäsenvaltioissa annettuihin tuomioihin. Sen vuoksi pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa annettu lainvoimainen tuomio estäisi saman asian käsittelemisen suomalaisessa tuomioistuimessa riippumatta siitä, onko tuomio annettu siinä jäsenvaltiossa, jossa rikos on tehty vai muussa jäsenvaltiossa. Koska toisessa jäsenvaltiossa annettu tuomio voisi koskea

myös Suomessa tehtyä tekoa, momentista ehdotetaan poistettavaksi rajaus, jonka mukaan estevaikutus olisi vain ulkomailla tehdystä teosta annetulla tuomiolla. Estevaikutuksen laajennus koskisi lähinnä tilanteita, joissa rikoksella on ollut jokin muu liittymäkohta tuomion antaneeseen jäsenvaltioon kuin se, että rikos on kyseisen jäsenvaltion alueella tehty. Yleisperusteluissa selostetuilla tavoin yhteisöpetossopimuksen 4 artikla velvoittaa jäsenvaltiot ulottamaan toimivaltansa artiklassa määritellyissä tilanteissa myös jäsenvaltion ulkopuolella tehtyihin yhteisöpetoksiin. Ehdotetun säännöksen mukainen estevaikutus voisi syntyä esimerkiksi tilanteessa, jossa yhteisöpetos on käsitelty siinä jäsenvaltiossa, jonka kansalainen on syyllistynyt yhteisöpetokseen toisessa jäsenvaltiossa.

Toisessa jäsenvaltiossa annetun tuomion vaikutukset määräytyisivät muilta osin pykälän 1 momentin mukaan. Siten lisäedellytyksenä toisessa jäsenvaltiossa annetun tuomion estevaikutukselle olisi se, että juttu on asiallisesti tutkittu ja syyte on hylätty tai rikoksentekijä on jätetty rangaistukseen tuomitsematta. Myös se, että tuomittu seuraamus on kokonaan tai osittain täytäntöönpanttu tai seuraamus on tuomion antaneen jäsenvaltion lain mukaan rauennut, estäisi syytteen nostamisen Suomessa.

Voimassa olevan pykälän 2 momentti sisältää valtakunnansyyttäjän syyteharkintaa koskevan säännöksen. Sanotun lainkohdan mukaan valtakunnansyyttäjällä on 1 momentin säännöksen estämättä oikeus syytemääräyksen antamiseen 2 momentin 1—4 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa. Lisäedellytyksenä syytemääräyksen antamiselle 2 momentin mukaan on se, ettei vieraassa valtiossa annettu tuomio ole perustunut Suomen viranomaisen esittämään pyyntöön.

Yleisperusteluissa selostetuilla perusteilla pykälän 2 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi lisäys, jonka mukaan syytemääräyksen antamisen edellytyksenä olisi lisäksi se, ettei ulkomailla annettu tuomio ole perustunut rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevaan pyyntöön, johon Suomen viranomaiset ovat suostuneet. Ehdotettua lainmuutosta ei rajoitettaisi tilanteisiin, joissa henkilö on päätetty luovuttaa toiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon, vaan se soveltuisi

myös kolmansista valtioista tuleviin luovuttamispyyntöihin, joihin Suomen viranomaiset ovat suostuneet. Pohjoismaiden ulkopuolisten valtioiden välisten luovuttamispyyntöjen osalta säännös voisi nykyisen luovuttamislainsäädännön perusteella koskea vain muiden kuin Suomen kansalaisten luovuttamista, koska Suomi ei luovuta omia kansalaisiaan muihin valtioihin kuin Pohjoismaihin.

Voimassa olevan pykälän 2 momentin 4 kohta sisältää säännöksen, jonka mukaan valtakunnansyyttäjä voi 1 momentin estämättä määrätä syytteen nostettavaksi teosta, joka rikoslain 1 luvun 10 §:n perusteella katsotaan tehdyksi myös Suomessa.

Niin kuin yleisperusteluissa on selostettu, yhteisöpetossopimuksen 7 artiklan mukaan ne bis in idem-säännöstä ei voida poiketa silloin kun teko on tehty osittain sen jäsenvaltion alueella, jossa tuomio annettiin. Tämän sopimusvelvoitteen johdosta pykälän 2 momentin 4 kohtaa ehdotetaan rajoitettavaksi siten, että valtakunnansyyttäjä ei saisi määrätä syytettä nostettavaksi teosta, joka on tehty osittain tuomion antaneen jäsenvaltion alueella. Se, milloin teko katsottaisiin tehdyksi osittain tuomion antaneessa jäsenvaltiossa, ratkaistaisiin noudattaen soveltuvien osin rikoslain 1 luvun 10 §:n säännöstä.

Muilta osin valtakunnansyyttäjän oikeus syytemääräyksen antamiseen määräytyisi pykälän 2 momentin mukaisesti. Ne tapaukset, joissa valtakunnansyyttäjällä olisi tarve syytemääräyksen antamiseen, olisivat todennäköisesti käytännössä harvinaisia. Tarve uuteen oikeudenkäyntiin Suomessa voisi ilmetä lähinnä 2 momentin 2 kohdassa tarkoitetussa tapauksessa eli virkarikoksen ollessa kyseessä. Valtakunnansyyttäjällä olisi oikeus antaa syytemääräys myös 4 kohdassa tarkoitetussa tilanteessa, edellyttäen, että rikos on kokonaan tehty Suomessa.

Yleisperusteluissa esitetyin perustein 13 §:n 1 momenttiin ehdotetut muutokset sekä 3 momentin säännös eivät rajoittuisi yhteisöpetossopimuksen 1 artiklassa tarkoitettuihin teoista annettuihin tuomioihin, vaan muissa Euroopan unionin jäsenvaltioissa annetuille tuomioille myönnettäisiin yleisesti nykyistä laajempi estevaikutus.

29 luvun 5 §. *Avustuspotos*. Voimassa olevan rikoslain 29 luvun 5 §:n mukaan avustuspotosesta tuomitaan se, joka antaa avustuksesta päättävälle väärän tiedon (1 kohta), tai se, joka jättää ilmoittamatta sellaisesta

olosuhteiden muutoksesta, josta avustuspäätöksen yhteydessä tai muuten on erityisesti velvoitettu ilmoittamaan (2 kohta). Rangaistavuuden edellytyksenä 1 kohdan mukaan on lisäksi se, että väärä tieto annetaan seikasta, joka on omiaan olennaisesti vaikuttamaan avustuksen saantiin, määrään tai ehtoihin. Myös 2 kohdassa edellytetään, että erityistä velvoitetta rikkoen tapahtuva tiedon ilmoittamatta jättäminen koskee avustuksen saantiin, määrään tai ehtoihin olennaisesti vaikuttavaa seikkaa.

Yleisperusteluissa selostetuista syistä 29 luvun 5 §:n 1 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että avustuspotosena rangaistavaa olisi avustuksen saantiin vaikuttavan väärän tiedon antamisen lisäksi se, että avustuksen hakija salaa seikan, joka on omiaan olennaisesti vaikuttamaan avustuksen saantiin, määrään tai ehtoihin. Rangaistavuus siis laajenisi nykyisestä väärän tiedon antamiseen rajatusta tunnusmerkistöstä avustuksen saantiin vaikuttavan tiedon ilmoittamatta jättämiseen. Rangaistavaa ei edelleenkaan olisi se, että avustuksen hakija erehdyksestä tai huolimattomuudesta johtuen on jättänyt jonkin avustukseen vaikuttavan seikan ilmoittamatta, vaan vaikenemisen tulee olla tahallista.

Todellisen asianlaidan salaamisen tulee olla sellaista, että se asianomaisessa tilanteessa on omiaan johtamaan avustuksen myöntäjää harhaan. Nykyistä avustuspotosen tunnusmerkistöä vastaavasti tahallisuusvaatimus edellyttäisi, että tekijä on tietoinen siitä, että ilmoittamatta jättäminen koskee seikkaa, joka on omiaan olennaisesti vaikuttamaan avustuksen saantiin, määrään tai ehtoihin. Ilmoittamatta jätetyn tiedon olennaisuus ratkaistaisiin noudattaen nykyisen avustuspotossäännöksen perusteluissa esitettyjä soveltamisohjeita. Ehdotettu säännös ei muutenkaan muilta osin aiheuttaisi muutosta avustuspotosen tunnusmerkistöön. Siten muut 5 §:ssä mainitut rangaistavuuden edellytykset, kuten vaatimus taloudellisen hyödyn hankkimistarkoituksesta ja yrityksen rinnastaminen täytettyyn tekoon, säilyisivät ennallaan.

Ehdotettu säännös koskisi vain tilanteita, joissa tieto salataan avustusta haettaessa. Silloin kun kyse on avustuksen myöntämisen jälkeen tapahtuvasta tiedon ilmoittamatta jättämisestä, käyttäytyminen tulisi arvioitavaksi nykyisen 29 luvun 5 §:n 2 kohdan mukaisesti.

Niin kuin yleisperusteluissa on todettu,

avustuspetos syrjäyttää yleisen petoksen tunnusmerkistön. Toisaalta avustuspetos voi veropetoksen tavoin esiintyä väärennyksen yhteydessä. Kuten nykyisin, käyttäytymistä arvioitaisiin rikosten yhtymistä koskevien sääntöjen mukaan.

29 luvun 9 §. *Määritelmät.* Veron määritelmä. Voimassa olevan pykälän 1 momentti sisältää luvussa tarkoitettun veron määritelmän. Säännöksen mukaan verolla tarkoitetaan lisäksi veron ennakkoa ja veroon rinnastettavaa julkista maksua.

Yleisperusteluissa selostetuista syistä pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi kohta, jonka mukaan verolla tarkoitettaisiin myös Euroopan yhteisöjen lukuun kerättävää maksua, joka tilitetään Euroopan yhteisöille sisällytettäväksi Euroopan yhteisöjen yleiseen talousarvioon tai Euroopan yhteisöjen hoidossa oleviin tai niiden puolesta hoidettuihin talousarvioihin.

Yhteisöpetossopimuksen 1 artiklassa tarkoitettujen yhteisön perinteiset omat varat käsittävät ulkotullit sekä sokerituotteiden tuotanto- ja varastointimaksut, joilla tarkoitetaan yhteisön sokerituotteiden valmistajilta keräämiä maksuja ja niiden ennakkoja yhteisölle aiheutuvien markkinointikulujen kattamiseksi sekä sokerintuottajille maksettavia varastointikorvauksia. Ulkotullit puolestaan ovat unionin ulkopuolisista maista tuotavista tuotteista perittäviä tulleja, jotka määrätään Euroopan yhteisöjen yhteisen tullitariffin mukaan.

Tullien tilittämisestä Euroopan yhteisöille huolehtii Suomessa tullihallitus. Sokerimaksujen kerääminen ja tilittäminen taas on maaja metsätalousministeriön tehtävä. Veron määritelmää ei toisaalta rajoitettaisi sellaisiin maksuihin, joiden tilittäminen yhteisölle on Suomen viranomaisten tehtävänä. Petoksen tekopaikan ei nimittäin aina tarvitse olla se jäsenvaltio, jonka tulee tilittää varat yhteisölle. Yhteisöpetossopimuksen 4 artiklassa määrätyn edellytyksen jäsenvaltion on ulotettava toimivaltansa myös sellaisiin yhteisöpetoksiin, jotka osittain tai kokonaan on tehty jäsenvaltion alueen ulkopuolella. Suomessa voitaisiin esimerkiksi nostaa syyte sellaista henkilöä vastaan, joka on ollut osallisena toisessa jäsenvaltiossa tehtyyn päätekoon. Yhteisöpetos ei toisaalta myöskään välttämättä aina tule käsiteltäväksi rikoksen tekovaltiossa, vaan esimerkiksi Suomessa voisi tulla käsiteltäväksi yhteisöpetos, johon Suomen kansalaisen väitetään syyllistyneen

toisessa jäsenvaltiossa. Jotta 29 luvun säännöksiä voitaisiin tarvittaessa soveltaa myös tällaisiin tilanteisiin, veron määritelmä koskisi myös muiden jäsenvaltioiden viranomaisten toimesta yhteisölle tilitettävää maksua.

Tällä hetkellä tiettävästi kaikki yhteisön perinteiset omat varat sisältyvät yhteisön yleiseen talousarvioon. Yhteisöpetossopimuksen 1 artiklassa asetetun velvoitteen mukaisesti veron määritelmää ei kuitenkaan rajattaisi koskemaan pelkästään yhteisön yleiseen talousarvioon sisältyviä tuloja, vaan määritelmä kattaisi myös yhteisön hoidossa oleviin tai sen puolesta hoidettuihin talousarvioihin sisältyvät maksut. Yhteisön varoja voitaisiin määrätä sisällytettäväksi esimerkiksi Euroopan kehitysrahaston tai Euroopan investointipankin talousarvioihin. Tällöin kyse olisi yhteisön hoidossa oleviin tai sen puolesta hoidettuihin talousarvioihin sisällytettävistä maksuista.

Avustuksen määritelmä. Voimassa olevan pykälän 2 momentin mukaan avustuksella tarkoitetaan lakisääteisesti tai harkinnanvaraisesti muuhun kuin henkilökohtaiseen kulutukseen myönnettävää taloudellista tukea. Taloudellisena tukena pidetään myös lainaa, korkotukea ja lainan vakuutta. Avustuksella tarkoitetaan lisäksi valtiosuutta tai -avustusta kunnalle tai kuntainliitolle. Edelleen avustuksen myöntämiseen rinnastetaan kunnan kantokykyluokan vahvistaminen.

Yleisperusteluissa esitetyistä syistä pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi kohta, jonka mukaan avustuksella tarkoitettaisiin lisäksi taloudellista tukea, joka myönnettään Euroopan yhteisöjen yleisestä talousarviosta, Euroopan yhteisöjen hoidossa olevista tai niiden puolesta hoidetuista talousarvioista.

Avustuksella tarkoitettaisiin paitsi yhteisön yleisestä talousarviosta maksettavia tukia, myös yhteisön hoidossa olevista talousarvioista tai yhteisön puolesta hoidetuista talousarvioista myönnettäviä avustuksia. Yhteisöpetossopimuksen selitysmuistion mukaan yhteisön yleiseen talousarvioon sisältyvillä yhteisön menoilla tarkoitetaan niitä avustuksia ja tukia, jotka maksetaan Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahastosta, rakennerahastoista (Euroopan sosiaalirahasto, Euroopan aluekehitysrahasto ja Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston ohjausosasto, kalatalouden ohjauksen rahoitusväline) sekä koheesiorahasto. Euroopan kehitysrahastosta maksettavat avustukset taas

mainitaan selitysmuistiossa esimerkkinä yhteisön hoidossa olevista talousarvioista maksettavista avustuksista. Yhteisön talousarviosta maksetaan myös rahastojen ulkopuolisia, erilaisiin rahoitusohjelmiin perustuvia avustuksia. Avustuksen määritelmä kattaisi myös tällaiset avustukset. Yhteisön puolesta hoidettuihin talousarvioihin sisältyvillä menoerillä puolestaan tarkoitetaan yhteisön perustamista, yhteisön yleiseen talousarvioon kuulumattomista rahastoista maksettavia avustuksia. Tällaisia rahastoja ovat esimerkiksi Euroopan ammatillisen koulutuksen kehittämiskeskus ja Euroopan ympäristökeskus. Myös Euroopan investointipankki ja Euroopan talous- ja rahaliiton II vaiheen toimielin Euroopan rahapoliittinen instituutti ja sen tilalle talous- ja rahaliiton suunnitelman mukaisessa III vaiheessa perustettava Euroopan keskuspankki voitaisiin lukea kuuluvaksi tähän ryhmään.

Yhteisön myöntämien avustusten maksamismenettelystä tuen saajille huolehtivat sektorikohtaiset ministeriöt tai niiden alaiset yksiköt. Kuten veronkin kohdalla, avustuksen määritelmää ei rajattaisi koskemaan sellaisia yhteisön myöntämiä avustuksia, jotka Suomen viranomaiset maksavat avustuksen saajille, vaan avustus voisi olla myös sellaista yhteisön myöntämää tukea, jonka maksamisesta huolehtisivat toisen jäsenvaltion viranomaiset.

Voimassa olevassa pykälässä määritellyt avustukset on rajattu koskemaan muita kuin henkilökohtaiseen kulutukseen myönnettäviä avustuksia. Sosiaaliavustukset eivät kuulu avustusrikoksissa tarkoitettujen avustusten piiriin. Myöskään yhteisöpetossopimuksen 1 artiklassa tarkoitettuja avustuksia ja tukia ei ole tarkoitettu henkilökohtaiseen käyttöön. Avustusten tarkoituksena on rahoittaa yhteistä maatalouspolitiikkaa, edistää talous-, sosiaali- tai kulttuurirakenteiden uudistamista tai vahvistaa taloudellista yhteenkuuluvuutta unionissa. Ehdotetussa määritelmässä myös yhteisön myöntämät avustukset rajattaisiin koskemaan muita kuin henkilökohtaiseen käyttöön myönnettäviä avustuksia.

Voimassa olevaa avustuksen määritelmäsäännöstä vastaavasti myös yhteisön myöntämät avustukset voisivat olla lainaa, korkotukea tai lainan vakuutta. Esimerkiksi Euroopan hiili ja teräsyhteisön (EHTY) perustamissopimuksen 54 artiklan mukaan komissio voi myöntää hiili- ja terästeollisuuden alan yrityksille lainoja ja takauksia helpot-

taakseen investointiohjelmien toteuttamista. Myös Euroopan investointipankki voi myöntää lainoja ja takuita talouselämän eri sektoreilla muun ohella vähemmän kehittyneiden alueiden kehittämiseen sekä sisämarkkinoiden kannalta merkittävien hankkeiden toteuttamiseen. Näin ollen ehdotetun määritelmän mukaan yhteisön myöntämänä avustuksena pidettäisiin myös lainaa, korkotukea tai lainan vakuutta.

Edellä selostettujen muutosehdotusten lisäksi pykälän 3 momentista ehdotetaan kumottavaksi kohta, jonka mukaan avustuksen myöntämiseen rinnastetaan kunnan kantokykyluokan vahvistaminen. Säännös on vanhentunut, koska kuntien jako kantokykyluokkiin on poistettu 1 päivänä tammikuuta 1996. Määritelmäsäännöksestä ehdotetaan myös poistettavaksi vanhentuneena maininta kuntainliitosta. Termi ehdotetaan muutettavaksi kuntayhtymäksi.

2. Voimaantulo

Yhteisöpetossopimus tulee voimaan 90 päivän kuluttua siitä, kun viimeinen sopimukseen liittyneistä Euroopan unionin jäsenvaltioista on toimittanut Euroopan unionin neuvoston pääsihteerille ilmoituksen yhteisöpetossopimuksen valtiosisäisen hyväksymismenettelyn loppuun saattamisesta.

Voimaansaattamislaki ehdotetaan tulevaksi voimaan samanaikaisesti yhteisöpetossopimuksen kanssa. Lain voimaantuloajan kohdasta säädettäisiin asetuksella.

Rikoslain muutosehdotukset ehdotetaan tuleviksi voimaan heti kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

3. Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus

Yhteisöpetossopimus sisältää useita määräyksiä, jotka hallitusmuodon mukaan kuuluvat lainsäädännön alaan.

Aikaisemmin selostetun mukaisesti velvoite kriminalisoida yhteisön taloudellisiin etuihin kohdistuva petos (1 artikla) ja ne bis in idem -sääntöä koskeva määräys (7 artikla) edellyttävät lainsäädännön muuttamista. Lisäksi sopimusmääräykset yhteisöpetoksista säädettävistä seuraamuksista (2 artikla), yrittäjäjohtajien rikosoikeudellisesta vastuusta (3 artikla), toimivallasta (4 artikla), rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta ja syyttämisestä (5 artikla) ja yhteistyöstä

(6 artikla) kuuluvat lainsäädännön alaan ja edellyttävät siten eduskunnan suostumusta.

Eduskunnan suostumus on tarpeen myös yhteisöpetossopimuksen 7 artiklassa tarkoitettun julistuksen antamiseen.

4. Säättämisjärjestys

Lait ehdotetaan säädettäväksi tavallisessa lainsäätämismenettelyssä.

Yhteisöpetossopimuksen määräys EY:n tuomioistuimen riitojenratkaisutoimivallasta ei yleisperusteluissa esitetyn perustein vaikuta sopimuksen voimaan saattamista koskevan lakiehdotuksen käsittelyjärjestykseen. Lakiehdotus voidaan siten käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädetyssä järjestyksessä.

Edellä olevan perusteella sekä hallitusmuodon 33 §:n mukaisesti esitetään,

että Eduskunta hyväksyisi ne Brysselissä 26 päivänä heinäkuuta 1995 Euroopan unionista tehdyn sopimuksen K.3 artiklan perusteella tehdyn Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamisesta tehdyn yleissopimuksen määräykset, jotka vaativat Eduskunnan suostumuksen ja

että Eduskunta antaisi suostumuksensa siihen, että Suomi antaa yleissopimuksen 7 artiklan mukaisen julistuksen, jonka mukaan artikla ei sido sitä 2 kohdan a—c alakohdassa tarkoitetuissa tapauksissa.

Koska yleissopimus sisältää määräyksiä, jotka kuuluvat lainsäädännön alaan, annetaan samalla Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamista koskevan yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Yleissopimuksen voimaan saattaminen

Brysselissä 26 päivänä heinäkuuta 1995 Euroopan unionista tehdyn sopimuksen K.3 artiklan perusteella tehdyn Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamisesta tehdyn yleissopimuksen määräykset ovat, mikäli ne kuuluvat lainsäädännön alaan, voimassa niin kuin siitä on sovittu.

2 §

Asetuksenantovaltuus

Tarkempia säännöksiä tämän lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella.

3 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan asetuksella säädettävänä ajankohtana.

2.

Laki**rikoslain 1 luvun 13 §:n sekä 29 luvun 5 ja 9 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 1 luvun 13 §:n 1 ja 2 momentti ja 29 luvun 5 ja 9 §, sellaisina kuin ne ovat, 1 luvun 13 §:n 1 ja 2 momentti laeissa 626/1996 ja 205/1997 sekä 29 luvun 5 ja 9 § laissa 796/90, seuraavasti:

1 luku

Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta

13 §

Ulkomainen tuomio

Suomessa ei saa nostaa syytettä teosta, josta jo on tekopaikan valtiossa tai toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa annettu lainvoimainen tuomio ja

- 1) syyte on hylätty,
- 2) syytetty on todettu syyliseksi, mutta jätetty rangaistukseen tuomitsematta,
- 3) tuomittu seuraamus on pantu täytäntöön

tai sen täytäntöönpano on kesken taikka

4) tuomittu seuraamus on tuomioistuinvalltion lain mukaan rauennut.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, valtakunnansyyttäjä saa määrätä syytteen nostettavaksi Suomessa, jos ulkomailla annettu tuomio ei perustu Suomen viranomaisen esittämään pyyntöön tai rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevaan pyyntöön, johon Suomen viranomaiset ovat suostuneet ja

1) rikoksen 3 §:n mukaan katsotaan kohdistuneen Suomeen,

2) rikos on 4 §:ssä tarkoitettu virkarikos tai sotilasrikos,

3) rikos on 7 §:ssä tarkoitettu kansainväli-

nen rikos tai

4) rikos 10 §:n mukaan katsotaan tehdyksi myös Suomessa. Valtakunnansyyttäjä ei kuitenkaan saa määrätä syytettyä nostettavaksi rikoksesta, joka on tehty osittain tuomion antaneen Euroopan unionin jäsenvaltion alueella.

29 luku

Rikoksista julkista taloutta vastaan

5 §

Avustuspetos

Joka

1) antaa avustuksesta päättävälle väärän tiedon seikasta, joka on omiaan olennaisesti vaikuttamaan avustuksen saantiin, määrään tai ehtoihin, tai salaa sellaisen seikan tai

2) jättää ilmoittamatta sellaisesta avustuksen saantiin, määrään tai ehtoihin olennaisesti vaikuttavasta olosuhteiden muutoksesta, josta myöntämispäätöksen yhteydessä tai muuten on erityisesti velvoitettu ilmoittamaan,

ja siten hankkii tai yrittää hankkia itselleen tai toiselle taloudellista hyötyä, on tuomittava *avustuspetoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

9 §

Määritelmät

Verolla tarkoitetaan tässä luvussa myös

1) veron ennakkoa ja veroon rinnastettavaa julkista maksua ja

2) Euroopan yhteisöjen lukuun kannettavaa maksua, joka tilitetään Euroopan yhteisöille sisällytettäväksi Euroopan yhteisöjen yleiseen talousarvioon, Euroopan yhteisöjen hoidossa oleviin tai niiden puolesta hoidettuihin talousarvioihin.

Avustuksella tarkoitetaan tässä luvussa taloudellista tukea, joka myönnetään muuhun kuin henkilökohtaiseen kulutukseen

1) lakisääteisesti tai harkinnanvaraisesti valtion, kunnan tai muun julkisyhteisön taikka, sen mukaan kuin siitä lailla erikseen säädetään, muun yhteisön tai säätiön varoista tai

2) Euroopan yhteisöjen yleisestä talousarviosta, Euroopan yhteisöjen hoidossa olevista tai niiden puolesta hoidetuista talousarvioista.

Taloudellisena tukena pidetään myös lainaa, korkotukea ja lainan vakuutta.

Avustuksella tarkoitetaan myös valtionosuutta tai -avustusta kunnalle tai kuntayhtymälle.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 .

Helsingissä 8 päivänä toukokuuta 1998

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Oikeusministeri *Jussi Järventaus*

2.

Laki

rikoslain 1 luvun 13 §:n sekä 29 luvun 5 ja 9 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 1 luvun 13 §:n 1 ja 2 momentti ja 29 luvun 5 ja 9 §, sellaisina kuin ne ovat, 1 luvun 13 §:n 1 ja 2 momentti laeissa 626/1996 ja 205/1997 sekä 29 luvun 5 ja 9 § laissa 796/90, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 luku

1 luku

Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta

Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta

13 §

13 §

Ulkomainen tuomio

Ulkomainen tuomio

Ulkomailla tehdystä teosta ei saa nostaa syytettä Suomessa, jos teosta jo on tekopaikan valtiossa annettu lainvoimainen tuomio ja

- 1) syyte on hylätty,
- 2) syytetty on todettu syylliseksi, mutta jätetty rangaistukseen tuomitsematta,
- 3) tuomittu seuraamus on pantu täytäntöön tai sen täytäntöönpano on kesken taikka
- 4) tuomittu seuraamus on tuomioistuinvallion lain mukaan rauennut.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, valtakunnansyyttäjä saa määrätä syytteen nostettavaksi Suomessa, jos ulkomailla annettu tuomio ei perustu Suomen viranomaisen esittämään pyyntöön ja

- 1) rikoksen 3 §:n mukaan katsotaan kohdistuneen Suomeen,
- 2) rikos on 4 §:ssä tarkoitettu virkarikos tai sotilasrikos,
- 3) rikos on 7 §:ssä tarkoitettu kansainvälinen rikos tai
- 4) rikos 10 §:n mukaan katsotaan tehdyksi myös Suomessa.

Suomessa ei saa nostaa syytettä teosta, josta jo on tekopaikan valtiossa tai toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa annettu lainvoimainen tuomio ja

- 1) syyte on hylätty,
- 2) syytetty on todettu syylliseksi, mutta jätetty rangaistukseen tuomitsematta,
- 3) tuomittu seuraamus on pantu täytäntöön tai sen täytäntöönpano on kesken taikka
- 4) tuomittu seuraamus on tuomioistuinvallion lain mukaan rauennut.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, valtakunnansyyttäjä saa määrätä syytteen nostettavaksi Suomessa, jos ulkomailla annettu tuomio ei perustu Suomen viranomaisen esittämään pyyntöön tai rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevaan pyyntöön, johon Suomen viranomaiset ovat suostuneet ja

- 1) rikoksen 3 §:n mukaan katsotaan kohdistuneen Suomeen,
- 2) rikos on 4 §:ssä tarkoitettu virkarikos tai sotilasrikos,
- 3) rikos on 7 §:ssä tarkoitettu kansainvälinen rikos tai
- 4) rikos 10 §:n mukaan katsotaan tehdyksi myös Suomessa. *Valtakunnansyyttäjä ei kuitenkaan saa määrätä syytettä nostettavaksi rikoksesta, joka on tehty osittain tuomion antaneen Euroopan unionin jäsenvaltion alueella.*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

29 luku

Rikoksista julkista taloutta vastaan

5 §

A vustuspetos

Joka

1) antaa avustuksesta päättävälle väärän tiedon, joka on omiaan olennaisesti vaikuttamaan avustuksen saantiin, määrään tai ehtoihin, tai

2) jättää ilmoittamatta sellaisesta avustuksen saantiin, määrään tai ehtoihin olennaisesti vaikuttavasta olosuhteiden muutoksesta, josta myöntämispäätöksen yhteydessä tai muuten on erityisesti velvoitettu ilmoittamaan,

ja siten hankkii tai yrittää hankkia itselleen tai toiselle taloudellista hyötyä, on tuomitettava *avustuspetoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

9 §

Määritelmät

Verolla tarkoitetaan tässä luvussa myös veron ennakkoa ja veroon rinnastettavaa julkista maksua.

Avustuksella tarkoitetaan tässä luvussa taloudellista tukea, joka myönnetään joko lakisääteisesti tai harkinnanvaraisesti muuhun kuin henkilökohtaiseen kulutukseen valtion, kunnan tai muun julkisyhteisön taikka, sen mukaan kuin siitä lailla erikseen säädetään, muun yhteisön tai säätiön varoista. Taloudellisenä tukena pidetään myös lainaa, korkotukea ja lainan vakuutta.

29 luku

Rikoksista julkista taloutta vastaan

5 §

A vustuspetos

Joka

1) antaa avustuksesta päättävälle väärän tiedon *seikasta*, joka on omiaan olennaisesti vaikuttamaan avustuksen saantiin, määrään tai ehtoihin, *tai salaa sellaisen seikan* tai

2) jättää ilmoittamatta sellaisesta avustuksen saantiin, määrään tai ehtoihin olennaisesti vaikuttavasta olosuhteiden muutoksesta, josta myöntämispäätöksen yhteydessä tai muuten on erityisesti velvoitettu ilmoittamaan,

ja siten hankkii tai yrittää hankkia itselleen tai toiselle taloudellista hyötyä, on tuomitettava *avustuspetoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

9 §

Määritelmät

Verolla tarkoitetaan tässä luvussa myös

1) veron ennakkoa ja veroon rinnastettavaa julkista maksua ja

2) *Euroopan yhteisöjen lukuun kannettavaa maksua, joka tilitetään Euroopan yhteisöille sisällytettäväksi Euroopan yhteisöjen yleiseen talousarvioon, Euroopan yhteisöjen hoidossa oleviin tai niiden puolesta hoidettuihin talousarvioihin.*

Avustuksella tarkoitetaan tässä luvussa taloudellista tukea, joka myönnetään muuhun kuin henkilökohtaiseen kulutukseen

1) lakisääteisesti tai harkinnanvaraisesti valtion, kunnan tai muun julkisyhteisön taikka, sen mukaan kuin siitä lailla erikseen säädetään, muun yhteisön tai säätiön varoista tai

2) *Euroopan yhteisöjen yleisestä talousarviosta, Euroopan yhteisöjen hoidossa olevista tai niiden puolesta hoidetuista talousarvioista.*

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

Avustuksella tarkoitetaan myös valtionosuutta tai -avustusta kunnalle tai kuntainliitolle. *Avustuksen myöntämiseen rinnastetaan kunnan kantokykyluokan vahvistaminen.*

Taloudellisena tukena pidetään myös lainaa, korkotukea ja lainan vakuutta.

Avustuksella tarkoitetaan myös valtionosuutta tai -avustusta kunnalle tai *kuntayhtymälle.*

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 . _____

NEUVOSTON SÄÄDÖS,**annettu 26 päivänä heinäkuuta 1995,****yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamista koskevan yleissopimuksen tekemisestä
(95/C 316/03)**

EUROOPAN UNIONIN NEUVOSTO, joka
ottaa huomioon Euroopan unionista tehdyn sopimuksen ja erityisesti sen K.3 artiklan 2
kohdan c alakohdan,

sekä katsoo, että unionin tavoitteiden toteuttamiseksi jäsenvaltiot pitävät Euroopan yhteisöjen taloudellisiin etuihin kohdistuvien petosten torjuntaa yhteistä etua koskevana asiana, joka kuuluu perustamissopimuksen VI osastossa määrätyn yhteistyön alaan, ja

tällaisten petosten mahdollisimman tehokkaaksi torjumiseksi on tarpeen saada aikaan ensimmäinen sopimus, jota täydennettäisiin mahdollisimman pikaisesti toisella, Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen rangaistusperusteisen suojan tehokkuuden parantamista koskevalla oikeudellisella säädöksellä,

PÄÄTTÄÄ, että tehdään yleissopimus, jonka teksti on liitteenä ja jonka unionin jäsenvaltioiden hallitusten edustajat ovat tänään allekirjoittaneet,

SUOSITTAA jäsenvaltioille tämän yleissopimuksen hyväksymistä valtiosääntöjensä asettamien vaatimusten mukaisesti.

Tehty Brysselissä 26 päivänä heinäkuuta 1995.

Neuvoston puolesta

J. A. BELLOCH JULBE

Puheenjohtaja

Euroopan unionista tehdyn sopimuksen K.3 artiklan perusteella tehty yleissopimus yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamisesta

Tämän yleissopimuksen KORKEAT SOPIMUSPUOLET, jotka ovat Euroopan unionin jäsenvaltioita ja jotka

VIITTAAVAT 26 päivänä heinäkuuta 1995 annettuun Euroopan unionin neuvoston säädökseen,

HALUAVAT toimia niin, että niiden rikoslaeilla myötävaikutetaan tehokkaasti Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamiseen,

KIINNITTÄVÄT HUOMIOTA siihen, että yhteisön tuloihin ja menoihin kohdistuvat petokset eivät useinkaan rajoitu yksittäisiin maihin ja että niitä tekevät usein järjestäytyneet rikollisverkostot,

OVAT VAKUUTTUNEITA siitä, että Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen turvaaminen edellyttää, että näitä etuja vahingoittavat petokselliset menettelyt voidaan saattaa rangaistusseuraamusten piiriin ja tätä varten hyväksyttäisiin yhteinen määrittely,

OVAT VAKUUTTUNEITA siitä, että on tarpeen säätää tällainen toiminta rangaistavaksi tehokkain, suhteellisin ja vakuuttavin rangaistuksin, tämän kuitenkin rajoittamatta muiden seuraamusten soveltamista tietyissä aiheellisissa tapauksissa, ja tehdä mahdolliseksi säätää, ainakin törkeiden tapausten osalta, vankeusrangaistuksesta, josta voi seurata rikoksentekijän luovuttaminen toiseen valtioon,

TUNNUSTAVAT, että yrityksillä on tärkeä merkitys Euroopan yhteisöjen budjeteista rahoitettavilla aloilla; yrityksessä päätösvaltaa käyttävien ei pitäisi voida välttää rikosoikeudellista vastuuta tietyissä tilanteissa, ja

OVAT PÄÄTTÄNEET yhdessä torjua Euroopan yhteisöjen taloudellisiin etuihin kohdistuvia petoksia sitoutumalla velvoitteisiin, jotka koskevat toimivaltaa, rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista ja keskinäistä yhteistyötä,

OVAT SOPINEET SEURAAVISTA MÄÄRÄYKSISTÄ:

1 artikla

Yleiset määräykset

1. Tässä yleissopimuksessa tarkoitetaan Euroopan yhteisöjen taloudellisiin etuihin kohdistuvalla petoksella

a) menojen osalta tahallista tekoa tai laiminlyöntiä, joka koskee

— väärin, virheellisten tai puutteellisten ilmoitusten tai asiakirjojen käyttämistä tai esittämistä, josta seuraa, että Euroopan yhteisöjen yleiseen talousarvioon tai Euroopan yhteisöjen hoidossa oleviin tai sen puolesta hoidettuihin budjetteihin sisältyviä varoja nostetaan tai pidätetään oikeudettomasti;

— erityistä velvoitetta rikkoen tapahtuvaa tietojen ilmoittamatta jättämistä, jolla on

sama seuraus kuin edellä;

— tällaista varojen väärinkäyttöä muihin tarkoituksiin kuin ne on alun perin myönnetty

b) tulojen osalta, tahallista tekoa tai laiminlyöntiä, joka koskee

— väärin, virheellisten tai puutteellisten ilmoitusten tai asiakirjojen käyttämistä tai esittämistä, josta seuraa, että Euroopan yhteisöjen yleiseen talousarvioon tai Euroopan yhteisöjen hoidossa oleviin tai sen puolesta hoidettuihin budjetteihin sisältyvät varat vähenyvät oikeudettomasti;

— erityistä velvoitetta rikkoen tapahtuvaa tietojen ilmoittamatta jättämistä, jolla on sama seuraus kuin edellä;

— laillisesti saadun edun väärinkäyttämistä, jolla on sama seuraus kuin edellä.

2. Jollei 2 artiklan 2 kohdassa toisin määrätä, jäsenvaltiot toteuttavat tarpeelliset ja aiheelliset toimenpiteet saattaakseen 1 kohdan määräykset osaksi sisäistä rikosoikeuttaan siten, että niissä tarkoitettu menettely säädetään rangaistavaksi.

3. Jollei 2 artiklan 2 kohdassa toisin määrätä, jäsenvaltiot toteuttavat tarpeelliset toimenpiteet myös sen varmistamiseksi, että tahallinen väärin, virheellisten tai puutteellisten ilmoitusten tai asiakirjojen laatiminen tai toimittaminen, kun niillä on 1 kohdassa mainittu seuraus, säädetäisiin rangaistavaksi, jos ne eivät jo ole rangaistavia joko tahallisenä rikoksena tai avunantona tai yllytyksenä rikokseen tai 1 kohdan mukaisesti määritellyn petoksen yrityksenä.

4. Edellä 1 ja 3 kohdissa tarkoitettu teon tai laiminlyönnin tahallisuus on voitava päätellä objektiivisesti havaittavista tosiasiallisista olosuhteista.

2 artikla

Seuraamukset

1. Jäsenvaltiot toteuttavat tarpeelliset toimenpiteet säätääkseen 1 artiklassa tarkoitetut teot sekä 1 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin tekoihin liittyvän avunannon rikokseen, siihen yllyttämisen tai rikoksen yrityksen tehokkain, suhteellisin ja vakuuttavin seuraamuksin rikoksina rangaistaviksi käsittäen ainakin tärkeissä petostapauksissa vankeusrangaistukset, joista voi seurata tekijän luovuttaminen. Kuitenkin törkeänä petoksena pidetään jokaisen jäsenvaltion vahvistamaa vähimmäismäärää koskevaa petosta. Tätä vähimmäismäärää ei saa vahvistaa 50 000:ta ecua suuremmaksi.

2. Kun on kyseessä vähäisempi petos, jossa on kysymys 4 000:ta ecua pienemmästä summasta ja johon ei jäsenvaltioiden lainsäädäntöjen mukaan liity erityisiä raskauttavia asianhaaroja, jäsenvaltio voi säätää 1 kohdassa määrätystä poikkeavia seuraamuksia.

3. Euroopan unionin neuvosto voi yksimielisesti tarkistaa 2 kohdassa tarkoitettua summaa.

3 artikla

Yritysjohtajien rikosoikeudellinen vastuu

Jäsenvaltiot toteuttavat mahdollisesti tarvittavat toimenpiteet sen mahdollistamiseksi, että yritysjohtajat tai muut henkilöt, joilla on yrityksessä päätös- tai valvontavaltaa, voitaisiin saattaa rikosoikeudellisesti vastuuseen jäsenvaltioiden kansallisessa lainsäädännössä määriteltujen periaatteiden mukaisesti tapauksissa, joissa joku heidän käskyvaltaansa kuuluva henkilö on tehnyt 1 artiklassa tarkoitetun Euroopan yhteisöjen taloudellisiin etuihin kohdistuvan petoksen yrityksen luokun.

4 artikla

Toimivalta

1. Kukin jäsenvaltio toteuttaa mahdollisesti tarvittavat toimenpiteet ulottaakseen toimivaltansa rikoksiin, jotka se on määritellyt 1 artiklan ja 2 artiklan 1 kohdan mukaisesti, kun

— petos, osallisuus petokseen tai petoksen yritys yhteisöjen taloudellisia etuja vastaan on tapahtunut kokonaan tai osittain asianomaisen valtion alueella, mukaan lukien petokset, joissa hyöty on saatu tällä alueella,

— sen alueella oleskeleva henkilö tietoisesti avustaa toisen valtion alueella tapahtuvassa petoksessa tai yllyttää sen tekemisen,

— rikoksentekijä on asianomaisen jäsenvaltion kansalainen ottaen huomioon, että tämän jäsenvaltion lainsäädännössä voidaan edellyttää, että menettely on säädetty rangaistavaksi myös siinä maassa, missä se on tehty.

2. Jäsenvaltiot voivat julistaa, antaessaan 11 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun ilmoituksen, etteivät ne sovello 1 kohdan kolmannessa luetelmakohdassa esitettyä sääntöä.

5 artikla

Rikoksen johdosta tapahtuva luovuttaminen ja syyttäminen

1. Jäsenvaltiot, jotka lainsäädäntönsä mukaan voivat kieltäytyä luovuttamasta omia kansalaisiaan, toteuttavat tarvittavat toimen-

piteet ulottaakseen toimivaltansa rikoksiin, jotka ne ovat määritelleet 1 artiklan ja 2 artiklan 1 kohdan mukaisesti, kun rikoksen on tehnyt kyseisen valtion kansalainen tämän valtion alueen ulkopuolella.

2. Kun jonkin jäsenvaltion kansalaisen epäillään tehneen 1 artiklassa ja 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun rikoksen toisessa jäsenvaltiossa eikä tämän kansalaisen jäsenvaltio luovuta häntä toiseen jäsenvaltioon yksinomaan henkilön kansalaisuuden perusteella, jäsenvaltion on saatettava asia omien toimivaltaitten viranomaisensa käsiteltäväksi syytteen nostamista varten, mikäli siihen katsotaan olevan aihetta. Syytetoimia varten rikokseen liittyvät asiakirjat, tiedot ja todisteet toimitetaan rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevan Euroopan yleissopimuksen 6 artiklan yksityiskohtaisia määräyksiä noudattaen. Pyynnön esittäneelle jäsenvaltiolle ilmoitetaan, mihin syytetoimiin on ryhdytty ja mihin ne ovat johtaneet.

3. Jäsenvaltio ei voi kieltäytyä rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Euroopan yhteisöjen taloudellisia etuja vahingoittavien petosten ollessa kyseessä vain siksi, että rikos koskee veroja ja julkisia maksuja sekä tulleja.

4. Tässä artiklassa ilmaisulla "jäsenvaltion omat kansalaiset" tarkoitetaan, mitä asianomainen valtio on rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevan Euroopan yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohdan b alakohdan ja saman artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaisesti antamassaan julistuksessa ilmoittanut.

6 artikla

Yhteistyö

1. Jos 1 artiklassa tarkoitettu petos on rikoksena rangaistava ja koskee vähintään kahta jäsenvaltiota, nämä valtiot toimivat tehokkaasti yhdessä esitutkinnassa, syyttämisessä ja rikoksesta tuomitun seuraamuksen täytäntöönpanossa, esimerkiksi keskinäistä oikeusapua antamalla, luovuttamalla rikoksentekijän tai siirtämällä asian käsittelyn tai toisessa jäsenvaltiossa annetun tuomion täytäntöönpanon.

2. Jos rikos kuuluu useamman jäsenvaltion

toimivaltaan ja nämä voivat ryhtyä pätevästi syytetoimiin samojen tosiseikkojen perusteella, kyseiset jäsenvaltiot toimivat yhteistyössä päättääkseen, mikä niistä ryhtyy syytetoimiin rikoksentekijää tai tekijöitä vastaan, pyrkimyksenä keskittää syytetoimet mikäli mahdollista yhteen jäsenvaltioon.

7 artikla

Non bis in idem

1. Jäsenvaltiot soveltavat kansallisessa rikoslainsäädännössään "non bis in idem" -periaatetta, jonka mukaan henkilöä, jota koskeva oikeudenkäynti on saatettu loppuun yhdessä jäsenvaltiossa, ei voida asettaa syytteen samojen tosiseikkojen perusteella toisessa jäsenvaltiossa, mikäli rangaistus, jos sellainen oli määrätty, on pantu täytäntöön tai sitä ollaan panemassa täytäntöön taikka sitä ei enää voida panna täytäntöön sen valtion lainsäädännön mukaan, jossa tuomio annettiin.

2. Ilmoittaessaan 11 artiklan 2 kohdassa tarkoitetusta menettelyn loppuunsaattamisesta jäsenvaltio voi julistuksessa ilmoittaa, ettei tämän artiklan 1 kohta sido sitä yhdessä tai useammassa seuraavista tapauksista:

a) jos seikat, joihin ulkomailla annettu tuomio perustuu, tapahtuivat kokonaan tai osittain sen omalla alueella. Jälkimmäisessä tapauksessa tätä poikkeusta ei sovelleta, jos teot tapahtuivat osittain sen jäsenvaltion alueella, jossa tuomio annettiin;

b) jos teot, joihin ulkomailla annettu tuomio perustuu, muodostavat rikoksen tämän jäsenvaltion turvallisuutta tai muuta yhtä keskeistä etua vastaan;

c) jos teot, joihin ulkomailla annettu tuomio perustuu, teki tämän jäsenvaltion virkamies toimiessaan virkavelvollisuuksiensa vastaisesti.

3. Poikkeuksia, joista on ilmoitettu julistuksella 2 kohdan mukaisesti, ei sovelleta, kun kyseinen jäsenvaltio on samojen tosiseikkojen osalta pyytänyt toista jäsenvaltiota ryhtymään syytetoimiin tai on suostunut kyseisen henkilön luovuttamiseen.

4. Tämä artikla ei vaikuta voimassa oleviin jäsenvaltioiden välisiin asioita koskeviin kahden- tai monenvälisiin sopimuksiin ja julistuksiin.

8 artikla

Yhteisön tuomioistuin

1. Jäsenvaltioiden väliset tämän yleissopimuksen tulkintaa tai soveltamista koskevat riidat on tutkittava ensi vaiheessa neuvostossa Euroopan unionista tehdyn sopimuksen VI osastossa määrättyä menettelyä noudattaen ratkaisun löytämiseksi.

Jos ratkaisuun ei ole päästy kuuden kuukauden määräajan päättyessä, riidan osapuoli voi viedä asian Euroopan yhteisöjen tuomioistuimeen.

2. Kaikki tämän yleissopimuksen 1 tai 10 artiklan soveltamista koskevat, yhden tai usean jäsenvaltion ja Euroopan yhteisöjen komission väliset riidat, joita ei ole voitu sopia neuvotteluteitse, voidaan jättää Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen ratkaistavaksi.

9 artikla

Kansalliset säännökset

Tämän yleissopimuksen määräykset eivät estä jäsenvaltioita antamasta kansallisia säännöksiä, jotka sisältävät laajempia velvoitteita kuin tästä yleissopimuksesta johtuvat.

10 artikla

Tietojen toimittaminen

1. Jäsenvaltiot toimittavat Euroopan yhteisöjen komissiolle tekstit, joilla niitä koskevat tämän yleissopimuksen määräyksistä johtuvat velvoitteet saatetaan osaksi niiden sisäistä oikeutta.

2. Tämän yleissopimuksen täytäntöön panemiseksi korkeat sopimuspuolet määrittelevät Euroopan unionin neuvostossa, mitä tietoja on vaihdettava jäsenvaltioiden tai näiden ja komission välillä, ja määrittelevät tietojen

siirtämistä koskevat yksityiskohtaiset säännöt.

11 artikla

Voimaantulo

1. Jäsenvaltioiden on hyväksyttävä tämä yleissopimus valtiosääntöjensä asettamien vaatimusten mukaisesti.

2. Jäsenvaltiot ilmoittavat Euroopan unionin neuvoston pääsihteerille kunkin valtion valtiosäännön asettamien vaatimusten mukaisen tämän yleissopimuksen hyväksymisen menettelyn loppuunsaattamisesta.

3. Tämä yleissopimus tulee voimaan yhdeksänkymmenen päivän kuluttua siitä, kun viimeisenä tämän muodollisuuden suorittava jäsenvaltio on tehnyt 2 kohdan mukaisen ilmoituksen.

12 artikla

Liittyminen

1. Tähän yleissopimukseen voi liittyä jokin valtio, josta tulee Euroopan unionin jäsen.

2. Tämän yleissopimuksen teksti, joka on laadittu unioniin liittyvän valtion kielellä Euroopan unionin neuvostossa, on todistusvoimainen.

3. Liittymiskirjat talletetaan talteenottajan huostaan.

4. Tämä yleissopimus tulee voimaan jokaisen siihen liittyneen valtion osalta yhdeksänkymmenen päivän kuluttua siitä päivästä, kun valtio on tallettanut liittymiskirjansa, tai tämän yleissopimuksen voimaantulopäivänä, jos se ei ole vielä tullut voimaan kyseisen yhdeksänkymmenen päivän määräajan päättyessä.

13 artikla

Talteenottaja

1. Euroopan unionin neuvoston pääsihteerin on tämän yleissopimuksen talteenottaja.

2. Talteenottaja julkaisee *Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä* yleissopimuksen hyväksymiset ja siihen liit-

tymiset, julistukset ja varaumat samoin kuin kaikki tätä yleissopimusta koskevat ilmoitukset.

